

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO V OLOMOUCI**

**PŘEKLAD POVÍDEK „MORE THAN JUST THE
DISEASE“ A „SOME SURRENDER“ BERNARDA
MAC LAVERTYHO A JEHO ANALÝZA**

(bakalářská práce)

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO V OLOMOUCI**

KATEDRA ANGLISTIKY A AMERIKANISTIKY

**PŘEKLAD POVÍDEK „MORE THAN JUST THE
DISEASE“ A „SOME SURRENDER“ BERNARDA
MAC LAVERTYHO A JEHO ANALÝZA**

(bakalářská práce)

**THE TRANSLATION OF SHORT STORIES “MORE
THAN JUST THE DISEASE“ AND “SOME
SURRENDER“ BY BERNARD MAC LAVERTY AND
ITS ANALYSIS**

**Autor: Jana Černá (anglická – španělská filologie)
Vedoucí práce: Mgr. Robert Hýsek
Olomouc 2011**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla plný seznam použité a citované literatury

V Olomouci.....

Děkuji Mgr. Robertu Hýskovi za čas, který mi věnoval, a cenné rady a připomínky.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	PŘEKLAD	2
2.1	Doprovodné příznaky	2
2.2	Částečná kapitulace	12
3	LITERÁRNÍ ANALÝZA	25
3.1	O autorovi	25
3.2	Tematické shrnutí	26
3.3	Autorský styl	27
4	ANALÝZA PŘEKLADU	30
4.1	Strategická rozhodnutí	30
4.2	Stylistický aspekt překladu	31
4.2.1	Kurziva v textu	31
4.2.2	Repetice slov v anglickém textu	33
4.2.3	Expresivita a emocionalita	34
4.3	Lexikální aspekt překladu	36
4.3.1	Převod reálií	36
4.3.2	Slovní hříčky a idiomy	41
4.3.3	Překlad názvu	47
4.3.4	Překlad vlastních jmen	48
4.4	Gramatický aspekt překladu	50
4.4.1	Gramatická ekvivalence	50
4.4.2	Slovnědruhová transpozice	53
5	ZÁVĚR	55
6	SUMMARY	56
7	ANOTACE/ANNOTATION	60
8	ZDROJE	62

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá překladem dvou do češtiny dosud nepřeložených povídek současného irského autora Bernarda Mac Lavertyho „More than just the Disease“ a „Some Surrender“ z povídkové sbírky *The Great Profundo* vydané v roce 1987.

Cílem první části bakalářské práce je vytvoření ze sémantického, pragmatického a stylistického hlediska adekvátního překladu.

Druhá část bakalářské práce se věnuje literární analýze překládaného textu, stručně v ní představuji autora a jeho dílo, dále pak přibližuji jeho specifický autorský styl včetně nesnadné interpretace jeho textů a často používaných témat a námětů.

V nejrozsáhlejší části práce se zabývám analýzou překladu s ohledem na jeho stylistickou, lexikální a gramatickou stránku, dále pak jeho specifiky a aplikací jednotlivých překladatelských metod a postupů v praxi. Komentář se zaměřuje především na aspekt lexikální, konkrétně na převod reálií a s nimi souvisejících slovních hříček, které se v překládaných povídkách vyskytují s poměrně vysokou frekvencí. V menší míře se poté věnuji aspektu stylistickému a gramatickému, především s ohledem na syntax.

Při překladu a jeho analýze jsem primárně vycházela z publikací Jiřího Levého *Umění překladu* a Dagmar Knittlové a kol. *Překlad a překládání*. V oblasti převodu reálií a slovních hříček jsem se dále opírala o publikace *In Other Words: A Coursebook on Translation* Mony Bakerové a *A Textbook of Translation* Petera Newmarka.

2 PŘEKLAD

2.1 Doprovodné příznaky

Když si Neil vybaloval kufr, pořád slyšel matčin hlas. *Vždycky si udržuj pořádek, pak tě nikdo nemůže nachytat.* Dům, ve kterém se ocitl, byl zvláštní, postavený uprostřed příkré terasovité zahrady. Všechno se zdálo tak podivně řešené – skříň, do které si pověsil své lepší sako, byla černě lakovaná se žlutou mozaikou složenou z exotických ptáků. *Na můj vkus trochu moc přeplácené – téměř vulgární.* A obrazy – všude visely obrazy, portréty, krajinky, nákresy. *Lapače prachu.* Jako poslední mu v kufru zbylo pár komiksů, které se svým vyžehleným a složeným pyžamem položil na polštář na spodní palandu, a pak se šel připojit k ostatním.

Všichni seděli ve zšeřelém prostorném obývacím, Michael popíjel horkou čokoládu, jeho sestra Anne přes opěradlo sedačky klátila nohama, doktor Middleton se s vrzáním pomalu pohupoval v křesle, zatímco jeho žena pobíhala kolem a připravovala se k odchodu.

„Takže, chlapci, nejpozději do půl jedenácté musíte být v posteli. Anne může zůstat vzhůru, dokud se nevrátíme, pokud chce. Nebudeme daleko, a kdyby se něco dělo, můžete zavolat na ‚Mořskou vyhlídku.‘“ Chvíli v okrasném džbánu hledala pero, aby jim napsala číslo. „Zatím v tomhle domě pořád nemůžu nic najít.“

„Anne nás nemusí hlídat,“ řekl Michael. „Dokážeme se o sebe postarat dost dobře sami. Vid', Neile?“ Neil přikývl. Nelíbilo se mu, že ho Michael zatahuje do hádky se zbytkem rodiny. Jako host musel být ohleduplný: sedět na dvou židlích zároveň a přitom zůstat Michaelův kamarád.

„Nemůžeme být vzhůru stejně dlouho jako Anne?“ zeptal se Michael.

„Anne je patnáct. Michaele, prosím, máme za sebou náročný den. Do postele.“

„Ale mami, my s Neilem...“

„Michaele.“ Hlas se ozval zpoza houpacího křesla a byl dostatečně výhružný, aby Michaela umlčel. Chlapci se zvedli a odešli do svého pokoje.

Neil si vzal pyžamo a šel do koupelny. Na spaní si zapnul vršek až ke krku a s oblečením přehozeným přes ruku se vrátil. Michael byl napůl svlečený.

„To bylo rychlý,“ řekl. Pokrčil hubenou ruku a zatnul biceps. „Nosím jenom spodek od pyžama. Jako Paul Newman, pořádný chlap,“ udeřil se do hrudi a vylezl na horní palandu. Leželi a mluvili a mluvili – o prvním roce ve škole, jaké měli štěstí, že se dostali do stejné třídy, koho nejvíc nesnášeli. Sochora v té jeho černé róbě a se skobovitým nosem, Mimoně s bledým kulatým obličejem, prcka Hamishe se skoro šílenou posedlostí rýsovat podle pravítka přesné přímky. Jednou Neil nešikovně narýsoval přímku, na které byly vidět obrysy dvou jeho prstů na pravítku, a prcek Hamish se toho chytil.

„Co je to za hrbolky? Tos nakreslil velblouda, chlapče?“ Všichni kromě Neila se smáli. Jestli něco nesnášel, tak to bylo, když se mu smáli. Někdo zašeptal, že to nakreslil prsa svojí holky.

Neil vyprávěl o přijímacích zkouškách a o dni, kdy obdržel výsledky. Když na rohožce uviděl tlustou obálku, věděl, že se mu změní život – když jste dostali tenkou obálku, neuspěli jste, tlustá obálka s barevným tiskopisem znamenala, že jste prošli. Neil už ale neřekl, jak matka plakala, vkleče ho na chodbě objímala a líbala. Nikdy předtím nikoho neviděl plakat štěstím a přišlo mu to trochu divné. Taky nezmínil, co mu s rozzářenýma očima řekla. *Budeš ted' chodit do školy se syny doktorů a právníků.*

Anne otevřela dveře a zasyčela do tmy.

„Hned přestaňte. Spěte už.“ Měla na sobě bavlněnou noční košili, která byla díky světlu z chodby skoro průhledná. Neil skrz ni viděl její rýsující se postavu. Chtěl, aby zůstala, ale už za sebou zabouchla dveře.

Šeptali si dál a dali si soutěž v prdění. Slyšel, když se Michaelovi rodiče vrátili, udělali si čaj a šli si lehnout. Trvalo věky, než oba usnuli. Celou tu dobu se Neil mohl zbláznit, jak ho všechno svědilo, ale nechtěl se poškrábat pro případ, že by Michael nahoře ucítil pohyby postele.

Ráno se Neil vzbudil první a po špičkách si do koupelny donesl všechno oblečení, aby se převlékl. Sundal si vršek od pyžama a zadíval se na sebe do zrcadla. Každé ráno doufal, že to přes noc jako zázrakem zmizelo, ale pořád to tam bylo, plazilo se to přes celý jeho hrudník a přes ramena: lupénka – červená ložiska s okraji nepravidelnými jako mapa a šupinatá kůže odlupující se z povrchu. Její vzor se měnil co týden, ale jenom jednou se objevil nad límcem.

Ten týden ho máma nechala doma. Otočil se zády k zrcadlu a oblékl si košili, kterou si zapnul až ke krku. Uvažoval, jestli si vzít ke snídani kravatu, ale matčin hlas k tomu neměl co říct.

Snídaně tady neprobíhala jako u nich doma, kdy si s matkou sedli ke stolu a dali si vložky, čaj, topinky a někdy vajíčka natvrdo. Tady lidé prostě přišli a nasypali si do misky kukuřičné lupínky a rozešli se po různých částech místnosti nebo dokonce domu, aby si je snědli. Jediný, kdo nehybně seděl na jednom místě, byl sám doktor. Seděl u kraje stolu, četl vydání *Scotsmana* a pil kávu. Měl na sobě modré běžecké boty bez ponožek a tričko. Kromě ustupujících koutů vůbec nevypadal jako doktor. V Edinburghu ho Neil vždycky vídal v tmavém obleku a s puntíkovanou vázankou.

Vstoupila Anne. „*Guten Morgen, mein Papa. Ahoj, Neile.*“ Slušelo jí to, byla umytá a světlé vlasy měla stažené na vrchu hlavy. Neil si pomyslel, že je to ta nejhezčí holka, jakou kdy zblízka viděl. Měla na sobě džíny ustřižené na šortky, takže kolem stehů jí visely roztřepené konce. Taky měla to, čemu jeho matka říkala *figura*. Hltala své lupínky a doktor ani nezvedl oči od novin. *Zavři pusku, když jíš, prosím. Ostatní s tebou musí žít.*

„Nějaké problémy včera, co, Neile?“ zeptal se.

„Prosím?“

„Mluvili až pozdě do noci, tati.“

Její otec otočil novinovou stránku a poslepu šmátral po kávě.

„Omlouvám se,“ řekl Neil.

„Jenom si dělám srandu,“ usmála se na něj Anne. Začervenal se, protože se mu podívala přímo do očí a usmála se na něj, jako kdyby se jí líbil. Vrávoravě se postavil na nohy.

„Děkuji za snídani,“ pronesl neurčitě k celé místnosti a odešel na zahradu, kde Michael seděl na schodech.

„Kam jsi šel? Ani ses neomluvil od stolu,“ řekl Neil.

„Nebyl jsem u stolu, mrňousi,“ odpověděl Michael. Házel kamínky o velikosti hrášku do okrasného jezírka o schod níž.

„Z ničeho nic jsi zmizel.“

„Měl jsem tušení, že to začne být nepříjemné.“

„Co?“

„Poznám signály. Jak si fotr čte noviny. Včera se vrátili pozdě.“

„Aha.“

Neil zvedl plnou hrst různobarevného štěrku a po jednom si kamínky přesypal do druhé dlaně a vysokým obloukem je hodil do bazénku. Hezky žbluňkly.

„Hele,“ promluvil Michael. Zastavil Neila házejícího kamínky. „Paní Wanová jde.“

„Kdo to je?“

Schůdek po schůdku k nim scházela stará žena v lahvově zelené vestě a ve volných kalhotách myší barvy. Měla na sobě purpurový klobouk podobný turbanu, a přestože bylo léto v plném proudu, také pánské kožené rukavice.

„Dobré ráno, chlapci,“ pozdravila. Měla ten nejvznešenější hlas, jaký Neil kdy slyšel, dokonce vznešenější než hlas jeho učitele na rétoriku. „Jak se letos máte, Benjamine?“

„Dobře. To je můj kamarád Neil Fry.“ Neil se postavil a kývl hlavou. V ruce měla zahradnické nůžky a nízký proutěný košík. Uvědomoval si, že by jí připadalo divné, kdyby si potřásl rukama, a proto jí tu svou nenabídl.

„Zdravím tě. Co říkáš na moji zahradu, mladý muži?“

„Moc pěkná. Upravená.“

„Doufejme, že taková zůstane i po vašem pobytu,“ řekla a pokračovala šikmo dolů, dokud se nedostala ke hromadě kompostu za jezírkem.

„Kdo to je?“ zeptal se Neil.

„Patří jí ten dům. Pronajímá nám ho na celé léto.“

„A kde bydlí, když jste tady?“

„Vzadu nahoře v karavanu. Má asi devadesát milionů koček.“

Jak paní Wanová plela a prostřihávala květiny, její purpurový turban mizel a objevoval se nad záhony. Byl zasmušilý, zatažený den a vítr si pohrával se světlými květy růží.

„Šel by sis zaplavat?“ zeptal se Michael.

„Je moc zima. Navíc už jsem ti řekl, že neumím plavat.“

„Nemusíš plavat. Jenom si zablnem. Je to skvělý.“

„Ne-e.“

Michael odhodil hrst štěrku, který se žblunknutím dopadl do jezírka, a vystoupal schody k domu.

To odpoledne přešla mračna do vnitrozemí a nad Atlantikem se objevila modrá obloha. Vítr ustal a doktor Middleton poznamenal, že prustky obecné ve vodě jsou dobrým znamením. Celá rodina sešla pár set metrů na pláž, každý něco nesl – košík, lehátko, nafukovací matraci.

„Kde jinde než ve Skotsku bychom v takovýhle den měli celou pláž pro sebe?“ prohlásila paní Middletonová. Doktor zamručel na souhlas. Michael se svlékl do plavek a Neila učili, jak hrát v tvrdém písku u vody pétanque. Koule byly z lesklé žlábkované oceli a Neila nejdřív bavilo pokoušet se je vysokým obloukem házet různými směry, než pak začal napodobovat doktora, který mu ukázal, jak je odhodit se zpětnou rotací. Anne na sobě měla tyrkysové bikini a pořád si prsty chytala okraj spodního dílu plavek a zase ho pouštěla zpátky, aby si zakryla větší část pozadí. Udělala to pokaždé, když se sehnula pro kouli, a Neil si na to pak vždycky počkal. Když skončili s hraním, Michael se sestrou začali s rozběhem skákat do vln – do vysokých napěněných zdí, lahvově zelených, které jim málem podrážely nohy. Z místa, kde stál, Neil jenom slabě slyšel jejich hlasy. Šel a posadil se k doktorovi a jeho ženě.

„Voda se ti nezdá?“ zeptala se. Ležela na lehátko a leskla se opalovacím krémem. Šaty si vyhrnula nad kolena a ramínka rozvázala.

„Ne. Je moc studená.“

„Jediné moře, ve kterém kdy budu znova plavat *já*, je Středozemní,“ řekl doktor.

„Měkkoto,“ prohlásila jeho žena, aniž by otevřela oči. Neil si lehl a pokoušel se vymyslet lepší důvod, proč se nekoupe. Máma měla jednu kamarádku, která jí občas volala, aby s ní šla do městských lázní. Když se jí opravdu nechtělo, existovala zřejmě jediná výmluva, která zabírala.

U čaje se Michael perverzně bavil tím, že mu pořád dokola vykládal, jak byla voda teplá, a Anne s ním nevinně souhlasila.

Den na to bylo neskutečné vedro. Dokonce už při snídani viděli, jak se nad betonovou částí zahrady horkem vlní vzduch.

„Dneska si prostě zaplavat musíš, Fryi. Já už jsem skoro uvařenej,“ řekl Michael.

„Podle předpovědi je dvacet jedna stupňů,“ poznamenal doktor zpoza novin. Anne uznale hvízdla.

Neilovi se lepila stehna na plastovou židli. Promluvil: „Máma mi zapomněla zabalit plavky. Včera jsem se díval.“

Paní Middletonová ve volném oranžovém županu se přes rameno ozvala od dřezu: „Půjč si Michaelovy.“ Než ji mohl zastavit, už se s mokřýma rukama vydala hledat náhradní plavky.

„Není nic jednoduššího,“ pronesla a položila modré plavky s bílými postranními pruhy před Neila na stůl.

„Dojdu si pro svoje,“ řekl Michael a vyběhl z místnosti. Anne seděla naproti Neilovi na umakartové kuchyňské lince a klátila nohama. Lákala ho, aby šel plavat, a znova se mu podívala do očí. Odvrátil pohled a zadíval se do země.

„No tak, Neile. S Michaelem není ve vodě moc velká zábava.“

„Problém je v tom,“ začal Neil, „že jsem to dostal.“

Nastalo dlouhé ticho a pak se ozvalo zašustění výtisku *Scotsmana*, jak se doktor Middleton podíval přes jeho okraj. Potom Anne napůl sjela a napůl seskočila z linky a vyběhla z místnosti. Neil slyšel, jak legračně funí nosem.

„Tak to je špatný,“ řekl doktor, vstal, vyšel z místnosti a zavřel za sebou dveře. Neil slyšel jeho a Annin hlas a potom bouchnutí dveří do ložnice. Složil plavky a položil je na příborník. Paní Middletonová si několikrát odkašlala a usmála se na něj.

„Můžu vám pomoci s nádobím?“ zeptal se. Něco nebylo v pořádku.

„A určitě je ti dobře?“ otázala se s úsměvem. Neil přikývl a začal po místnosti sbírat hrníčky. Paní Middletonová umývala a on pomalu a důkladně utíral.

„Neile, nikdo tě nebude nutit plavat. Můžeš být klidný.“

Vstoupil Michael s nafukovací pneumatikou v podpaží.

„Připraven, mrňousi?“

„Michaele, na slovíčko, prosím. Neile, můžeš vrátit ty plavky zpátky k Michaelovi do skříně?“

Na pláži si chlapi lehli do písku. Michael nepromluvil od chvíle, kdy odešli z domu. Šel vepředu, vybral místo, lehl si a Neil ho následoval. Slunce páliło a zase měli pláž pro sebe. Neil nabral hrst písku a pozoroval ho, jak se mu mezi prsty pomalu sype pryč.

„Vsadím se, že je tady na pláži aspoň jedno smítko zlata,“ ozval se.

„To je pěkná pitomost.“

„Vsadím se, že tady je.“

Michael se převalil na bok a obrátil se k němu zády. „Můžu si vybírat.“

„Co?“

„Fakt si můžu vybírat.“

„Co tím myslíš?“

„To jsem rovnou mohl říct nějaký holce, aby se mnou jela na prázdniny.“

Neil zatnul v písku pěst.

„Co s někým, kdo se ani nesmočí?“

„Prostě nemůžu, to je celý.“

„Máma říká, že pro to musíš mít hodně zvláštní důvod. Jakej, Fryi?“

Neil otevřel dlaň a částechy vlhkého, hrubšího písku mu zůstaly tam, kde je předtím svíral. Skoro jistě slyšel, že se Anne zasmála.

„Neřeknu ti to.“

„Jseš mamčin mazánek,“ pronesl Michael. Vstal, hodil na Neila hrst písku a rozeběhl se dolů k vodě. Trochu písku se Neilovi dostalo do očí, až se mu rozslzely. Otřel si je klouby prstů a zamrkal. Pozoroval Michaela, jak se zvednutýma rukama skáče do vody a lesklé vlny se mu převalují přes pupek.

Zoufale zavolal směrem k moři: „Už tě nikdy nevezmu do kina!“

Vydal se zpátky k domu. Strávil tady noc, den a ráno a měl před sebou celý týden, než se dostane domů. Právě teď se *opravdu* cítil jako mamčin mazánek. Toužil vyběhnout schody a být s ní sám za zavřenými dveřmi jejich domova. Poprvé v životě byl bez ní, a i když se právě kvůli tomu zdráhal jet, trvala na tom, že nemůže odmítnout pozvání od rodiny doktora. *Naučíš se, jak se chovat v lepší společnosti.*

U oběda s ním Michael nemluvil, jen si udělal zeleninové sendviče a vzal si je na terasu. Anne s otcem odjeli na kole do vesnice. Neil seděl u stolu, s obtížemi žvýkal svůj sendvič a zíral před sebe. *Jestli něco nesnáším, tak je to láhev mlíka na stole.* Jediný, s kým mohl mluvit, byla paní Middletonová.

„Ráno jsme potkali paní Wanovou,“ řekl.

„Vážně? Je to blázen – že krmí všechny ty kočky.“

„Kolik jich má?“

„To nevím. Nikdy tam nejsou všechny najednou. Abys věděl, je to vévodkyně.“

„Skutečná?“

„Ano. Nepamatuju si přesně její titul – odněkud z Anglie. Vzala si nějakého Orientálce a žili na Dálném Východě. Nějaký čas taky v Africe. Když zemřel, vrátila se domů. Podívej.“ Mávla rukou ke sbírce starožitností. „Třeba tohle.“ Přistoupila k prosklené skříni a vytáhla z ní něco, co vypadalo jako klubičko bavlny. Bylo to ze slonoviny a uvnitř byla další koule se stejně důkladně vyřezanými mandaríny, slony a palmovými listy a v ní zase další.

„Otázka je, jak vyřezali tu uvnitř. Je to celé z jednoho kusu.“

Neil otáčel kouli v rukou a obdivoval tu záhadu. Opatrně ji vrátil zpátky.

„Pétanque bych s tím nehrál,“ poznamenal.

„Není to opravdu důmyslné?“

Přikývl a řekl: „Děkuji za oběd. Byl moc dobrý.“

Venku bloumal zahradou a na chvíli se posadil k bazénku. Bylo horko a vzduch byl plný bzučícího hmyzu a včel létajících z květiny na květinu. Sešel dolů na pláž a viděl, že se jeho kamarád Michael připojil k dalším chlapcům hrajícím kriket. Posadil se na druhou stranu písečné duny tak, aby jim byl z dohledu. Lehl si a zavřel oči. Ve škole se mu smáli, když řekl, že neví, co znamená jeden kratší. Dali mu volnou kriketovou pátku, ale skoro ji nepoužil, protože se nedokázal ani trefit do míčku. Míček byl tak tvrdý a letěl tak rychle, že spíš než nějaké efektní údery ho víc zajímalo, jak se mu uhnout z cesty. Oficiálně se studentům, kteří dostávali finanční podporu, říkalo stipendisti, ale ostatní chlapci jim přezdívali „stupíci“ nebo taky „stupoři.“ Když se zeptal, co to znamená, někdo mu řekl, ať si to najde ve slovníku. „Stupor. Chorobný stav, ve kterém dochází k setrvání ve strnulých, často i nepřirozených polohách; provází psychické poruchy.“

Zvedl hlavu a zaposlouchal se. Nejdřív si myslel, že je to hlas vzdáleného racka, ale ozvalo se to znova a došlo mu, že to racek není. Podíval se na vrch písečné duny a uviděl kotě s malým černým rozklepaným ocáskem v pozoru.

„Či-čí.“

Vylezl na dunu a zvedl ho. Potichu mňoukalo. Pohládl ho po hlavě a po zádech a ucítil křehké kosti jeho žeber. Kotě začalo příst a Neil ho odnesl k domu. Vylezl schody venku za kuchyní a uviděl karavan ve stínu hustého živého plotu. Dveře byly otevřené a musel je podržet kolenem, aby mohl zaklepat.

„Dále,“ ozval se hlas paní Wanové. Neil vstoupil do karavanu. Oproti jasnému slunečnímu světlu venku bylo vevnitř temno. Páchlo to tam starobou a kočkami. Uviděl paní Wanovou, jak sedí u stěny s nohama nahoru.

„Tohle jsem našel a myslel jsem, že by mohlo být vaše,“ promluvil Neil a podal jí kotě. Paní Wanová kotěti vynadala.

„Ty jedna opice,“ řekla a usmála se na Neila. „Je to taková černá ovce. Pořád se toulá. Díky, mladý muži. Bylo od tebe moc milé, že ses obtěžoval ho vrátit.“

„Vůbec mě to neobtěžovalo.“

Kromě rukavic byla oblečená stejně jako den předtím. Měla staré ruce a na prstech jí zářily prsteny. Když se otočil k odchodu, mávla na něj.

„Minutku. Dal by sis něco k pití – za odměnu?“ Postavila se a s rachotem prohledávala skříňku nad dřezem.

„Myslím, že ti můžu nabídnout jenom tonik. Bude to stačit?“ Nedala mu čistou sklenici, ale jenom jednu zběžně opláchla pod tenkým pramínkem vody ze zahnuté trubky v malém dřezu. Ze sedačky zakryté věcmi odehnila tři kočky a pokynula mu, aby se posadil. Protože sklenice nebyla moc čistá, bublinky se usazovaly na jejích stěnách. Když se rozhlédl kolem, všiml si, že tam nic není moc čisté. Na odkapávači stálo několik otevřených kočičích konzerv a vedle nich ležela stříbrná vidlička zapatlaná od jejich obsahu. Všude po podlaze byly misky s mlékem, které se v horku vypařovalo a zanechávalo žluté kruhy. Všude byl nepořádek. Postavil svoje pití mezi hromádku časopisů a sklenici marmelády na stole. Zeptala se ho na jméno, na školu, kde bydlí a na otce. Neil věděl, že matka by o ní řekla, že je všetečná, ale zdálo se mu, že ji jeho odpovědi zajímají. Pozorně poslouchala, mrkala a dívala se na něj s obličejem lehce nakloněným na stranu, jako by byla na jedno ucho hluchá.

„Už je to dlouho, co zemřel.“

„A matka?“

„Ta je naživu.“

„Čím se živí?“

„Pracuje v kině.“

„Ale to je zajímavé. Je herečka?“

„Ne. Jenom tam pracuje. Se světlem. Bere mě tam zadarmo – na filmy, které jsou pro mě vhodné. Někdy s sebou vezmu kamaráda Michaela.“

„To je ten kluk zezdola?“

„Ano.“

„Myslela jsem, že se jmenuje Benjamin. To je ale skvělé, že se na ty filmy můžete dívat zadarmo.“ Spráskla ruce zdobené prsteny a vypadala upřímně nadšená. „Kino jsem mívala moc ráda. Nejradši jsem měla kreslené filmy. A filmový žurnál. Vsadím se, že když do města přijde dobrý film, jsi velmi populární.“

„To jsem,“ usmál se Neil a usrkl toniku.

„Pojďme si popovídat ven. Je škoda marnit takový den tady.“ Když sestupovala ze schodů na zem, Neil jí nabídl rámě.

„Tomu říkám vychování.“

„To je mámina práce.“

Seděli na rozkládacích lehátkách čelem ke slunci, ona si zapálila cigaretu a držela ji mezi ošperkovanými prsty. Měla tmavý obličej zbrázděný vráskami.

„Proč si v takovém počasí nejdeš zaplavat?“ zeptala se.

Neil zaváhal a pak sám sebe uslyšel, jak říká: „Nemůžu. Mám takovou nemoc.“

„Jakou?“

Znova se odmlčel, ale zdálo se, že ta stará paní chce slyšet pravdu.

„Něco – na hrudníku.“

„Můžu se podívat?“ zeptala se a naklonila se k němu. Překvapil sám sebe, když si uvědomil, že si rozepíná košili a ukazuje jí svou vyrážku. Na sluníčku nevypadala tak moc červená. Pozorně si ji prohlížela a přitom si něco mumlala, špulila pusku a kousala se do spodního rtu.

„Proč se kvůli tomu nemůžeš koupat?“

Neil pokrčil rameny a začal se zapínat. Zarazila ho.

„Nech na to svítit sluníčko. Jsem si jistá, že to nemůže uškodit.“ Nechal si košili rozepnutou. „Když jsem byla v Africe, pracovala jsem s malomocnými.“

„Malomocnými?“

„Ano. Takže pohled na tebe mi nedělá problémy,“ řekla. „Dávej si pozor, abys netrpěl ještě doprovodnými příznaky.“

„Nerozumím.“

„Úplně stačí, že tohle máš, nemusíš se za to ještě stydět.“

„Máte lepru?“

„Ne. Není tak nakažlivá, jak se říká.“

Neil dopil svůj tonik a položil se zpátky do lehátka. Slunce ho hřálo na hrudi. Poslouchal paní Wanovou, jak mluví o lepře, o tom, jak nemocní přicházejí o prsty na ruce a na nohou, ne kvůli nemoci, ale protože v nich ztratili všechny cit a způsobovali si zranění, aniž by o tom věděli. Nakonec dostali gangrénu. Skoro všechny hrozné projevy lepry byly druhotné. Najednou uslyšel Michaelův hlas.

„Paní Wanová, mamka se ptá, jestli byste jí nemohla říct, kde-“, jeho hlas utichl, když uviděl Neilovu hrud', „je struhadlo na sýr?“

„Abys věděl, myslím, že jsem si ho vzala sem.“ Vstala a pomalu vystoupala do karavanu. Neil si přetáhl přes hrudník košili a začal ji zapínat. Nikdo z chlapců neřekl ani slovo.

U svačiny s ním Michael mluvil, jako by byli znova přátelé, a v noci v posteli to byl Neil, kdo navrhl, aby si šli zaplavat.

„Teď? Seš blázen?“

„Říká se, že v noci je voda teplejší.“

„Jo a do postele bychom mohli nastrčit atrapy, co by vypadaly jako Clint Eastwood.“

„Přímo jako Clint Eastwood vypadat *nemusí*.“ Oba se málem udusili smíchy.

Po jedné v noci vylezli oknem ven a běželi na pláž. Skoro půl hodiny sebou Neil potmě házel ve vodě a klepal se zimou. Nakonec se posadil do písku v teplejší mělčině a čekal, zatímco ustupující moře kolem něj podemlávalo písek. O kousek dál Michael výskal a jako stín se nechal unášet bílými příbojovými vlnami.

2.2 Částečná kapitulace

Dvě postavy pomalu stoupají po pás v trávě a kapradí příkrým úpatím kopce. Muž, který jde vzadu, z těch dvou mnohem mladší, je oblečený ve větrovce a horolezeckých botách, zatímco jeho společník na sobě má lehkou sportovní bundu, košili s límečkem a kravatu a naleštěné boty pro běžné nošení. Starší z mužů při chůzi kývá rukama a naklání se tělem ke svahu. Rameno mu

těsně obepíná pásek pouzdra s dalekohledem, které mu naráží do zad. Má lehký krok a úzké cestičky vychází po špičkách. Mohutnější muž za ním těžce oddychuje a opírá se rukama o stehna, aby se vyvážil. V tomhle bodě je kopec jako schodiště, cesta je prošlapaná a rozrytá stopami. Vyjdou na rovnou část na vrcholu a mladší muž sebou hodí do trávy.

„Ježíš, tati, dej si pauzu.“

„To myslíš vážně?“

Starší muž dýchá normálně. Stojí zády k panoramatu města, zatímco se jeho syn snaží znovu popadnout dech.

„Podívej se na ten výhled,“ řekne syn.

„Počkám si, až se dostanu nahoru. Pak si to užiju najednou.“

„Jseš jako stroj. Jak se udržuješ takhle ve formě?“

„Hodně chodím. Lezu sem už od té doby, co jsi byl malý.“

„Nemysli si, že si na to nepamatuju. Slzy, bolavé nohy a žahance od kopřiv.“

Starý muž se usměje.

„Royi, nejsem tak ve formě, jak vypadám. Mám v systému pár součástek, které nepracují naplno.“

„Třeba?“

„Když moc namáhám nohy, tak prdím,“ zasměje se. „Jako kuň při cvalu.“

Syn se postaví.

„V tom případě půjdu první, když dovolíš.“

Roy jde v čele k dalšímu úseku a otec na něj zezadu mluví.

„Člověk má jednu konstrukční vadu.“

„Jakou?“

„Věk. Odchází mi už i zuby.“

„V pětasedmdesáti mě to nepřekvapuje.“

„Vypadávají mi. Přišel jsem o dvě velké zadní stoličky na obou stranách. Takže ty naproti zarůstají. Nemají se o co brousit. Tím pádem jsou citlivější. Nemůžu jíst zmrzlinu nebo lízátka.“

Syn se zasměje. „V životě jsem tě neviděl jíst zmrzlinu.“

„V poslední době jsi tu moc nebyl.“

„A čím to byla chyba?“

Cesta se rozšíří, takže můžou pokračovat vedle sebe. Na chvíli zavládne ticho přerušované Royovým oddychováním a šustěním jeho větrovky při každém kroku. Starší muž se zeptá: „Nezajdeš se na ni podívat?“

„Ne.“

„Myslím, že tě chápu. S tvou matkou nevychází hodně lidí. Ale nebyl bych radši s nikým jiným.“

„Musí mě požádat, abych se vrátil.“

„Ty s tím naděláš – oba dva jste paličáci.“

„Nechci ji vidět. Navíc jsem si na ni za dvacet let skoro nevzpomněl.“

„Nelži.“

Dojdou na okraj lesa, který pokrývá většinu svahu Cave Hill a posadí se na velkou stupňovitou skálu. Starší muž překříží nohy a Roy si mu k nim sedne. Den je jasný, ale občas slunce zakryjí mraky. Krajinou se honí stíny.

„Pamatuješ si, jak jsme se poprvé potkali na zápase Irska proti Skotsku? Pak jsem jí o tom vyprávěl. Povídám: ‚Dneska jsem na fotbale potkal Roye.‘ A ona odpověděla: ‚Jakého Roye?‘“

Nastane dlouhé ticho. Roy promluví: „Rád se takhle dívám do lesa,“ vystřelí rukou směrem k němu. „Vidíš mezi stromy, jako na kolonádě. A jak zpívají ptáci.“

„Já se rád dívám z lesa ven. Když jsem v lese a skrz stromy vidím osvětlenou krajinu.“

„Ty by ses hádal, že je černá vrána bílá.“

„To jo – kdyby byla.“

Roy se zasměje a vyloví z kapsy větrovky fotoaparát. Odklopí krytku a začne znova a znova fotit les.

„To je ušlechtilá staromódní práce.“

„Leica,“ řekne Roy, podívá se na fotoaparát a otevře krytku. „Koupil jsem ho v bazaru v Londýně. Pro takovou práci se skvěle hodí. Je to jako mít oblíbený štětec.“ Převine film a zvedne přístroj. „Má taky skvělý objektiv.“ Roy se otočí a podívá se na otce. Z místa, kde sedí, vidí, jak se mu na krku napínají šlachy. Zvedne fotoaparát k očím a zaostří. Starší muž si všimne, co dělá, a otočí se směrem k lesu.

„Nezačínej s tím.“ Závěrka cvakne.

„Portrét slavného architekta na penzi v den jeho sedmdesátých pátých narozenin.“

„Dej to pryč.“

„Ale nikdy jsem tě nefotil.“

„Tak u toho zůstaň.“

Starší muž začne škubat mech z kamene, na kterém sedí, překříží nohy na druhou stranu, a odhalí tak bílou, hubenou holeň.

Roy s cvaknutím vypne fotoaparát, vrátí ho do kapsy a zasměje se. „Je mi čtyřiačtyřicet a pořád k tobě vzhlížím.“ Otec si odfrkne. „Ne, vážně. I potom...“

„Po čem?“

„Potom, co ses mě nezastal.“

„Nesmíš zapomenout, že jsem si vybral tvou matku. Nevybral jsem si tebe.“

Roy si povzdechne tak, aby to bylo slyšet, a postaví se.

„Myslím to filozoficky – že si nemůžeš vybrat vlastní děti. Nejde o to, že bych tě nechtěl. Je to trochu jako Černý Petr – něco si vytáhneš a pak se podíváš, co to je. Je v tom taková zdánlivá možnost volby.“

Pomalou se znovu vydají na cestu, les nechávají za sebou. Na otevřeném prostranství začnou místo kosů zpívat skřivani. Starší muž se zastaví a přimhouří oči. Řekne: „A tvůj syn dělá co?“

„Je pořád na Univerzitě v Aberdeenu, pokud vím. Nebo aspoň byl ještě před Vánoci.“

„Jaký je?“

„Damien? Ten je skvělý. Mám ho moc rád – i když pro to není žádný zvláštní důvod. Je to, jak říkáš, nevybereš si je. Vždycky, když ho vidím... je neohrabaný, sám sebou nejistý, tak trochu génus – někdy mě nahlas rozesměje.“

„Pro mého vnuka to je dost neobvyklé románské jméno. Co studuje?“

„Práva. Aberdeen má dobrou pověst, navíc jeho matka chtěla, aby tohle studoval.“

„Oba víme, že to za moc nestojí.“

„Já jsem se tam ani nedostal.“

„Nedostal, protože ses dost nesnažil.“

„Do hajzlu, tati, nezačínej. Mluvíme o něčem, co se stalo před dvaceti pěti lety.“

„Jsme sice v horách, ale nemusíš mluvit sprostě. Nech si to na fotbal.“

„Ani neuznáváš, že teď mám úspěch?“

„Ale uznávám.“

„Nevypadá to tak. Byl jsem se svou prací generací před ostatními.“

„Na polytechnice v Londýně.“

„No tak, tati, mluvíš o tom, jako by to byl nějaký učňák pro méně schopné.“

„Ne-e, nepochopils mě. Všude tady vídám tvoje pohlednice. Dokonce i v supermarketech.“

„A možná vydám knihu.“

„Gratuluju. To jsem nevěděl.“

„Je co dohánět. Fotografů, kteří vydávají knížky, je poskrovnu.“

„O čem to je?“

„O Belfastu. O lidech v Belfastu. Ale text jsem napsal sám.“

„Jsi s tím spokojený?“

„S čím?“

„S tou knížkou?“

„S fotkami – jo. Textem si nejsem tak jistý. Nejlepší fotka je dole z tržnice. Bílý kuň, jak se vzpíná před jatkami. Teprve potom, v temné komoře, ti dojde, že se ti to všechno podařilo dostat za rámeček.“

„Můj otec byl člověk, který si uvědomoval hodnotu vzdělání. Jeho ambicí bylo, abych si našel práci v kanceláři.“ Starší muž se zasměje a chvíli mlčky stoupá do kopce.

„Proč ses vrátil, Royi? A proč zrovna do Dublinu?“

„Dostal jsem tam nabídku ke společnému pronájmu temné komory. V Londýně by válčící strany byly v příliš těsném kontaktu. Myslím, že proto byl mimo hru i Belfast. Kvůli tobě a matce.“

Na nechráněné straně kopce je vítr svěží a pohrává si s otcovými bílými vlasy. Pokouší se je uhladit.

Roy si odkašle a prohlásí: „Nejvíc mě štve, žes měl pravdu.“

„To je těžké přiznat.“

„Ale z jiných důvodů. Ani to nebyla dobrá katolička.“

„Díky Bohu.“

„Všeho toho nechala po pár letech v Anglii.“

„Ale vsadím se, že trvala na tom, abyste synka poslali do katolické školy.“
Roy přikývne.

„Je to v nich hluboko zakořeněné.“

„To je tautologie. Když je něco zakořeněné, musí to být hluboko.“

„Díky, žes mě na to upozornil. Můj život už nikdy nebude stejný.“

„Náboženství s tím kur... nemá nic společného. My dva jsme byli... Prostě nám to nevyšlo – byli jsme jak kočka a pes. Projdeš si tím od začátku do konce: ‚Je lepší zůstat spolu kvůli dítěti.‘ Ale když přišlo na pěstní souboj, usoudil jsem, že je lepší jít.“

„Vzali jste se vůbec?“

„Když se nám narodilo dítě.“

„V katolickém kostele?“

„Tenkrát to tak chtěla. Měli jsme tichounký obřad, bylo nás tam asi jenom pět. Na svatební cestu jsme odpoledne jeli do baru.“ Roy se rozesměje a otec se na něj posměšně podívá. „Museli jsme si na celý den sehnat hlídání.“

„Nepřipadá mi to moc vtipné ani teď. O tvojí matce je známo, že při zmínce na tohle téma pláče.“

„No tak, dneska jsou výjimka lidé, kteří se berou.“

„Nebavíme se o dnešku, ale o polovině šedesátých let. Ale to je jenom část. Tvoji matku víc urazilo...“ Starší muž udělá pauzu a začne gestikulovat. „Víš, co si lidi myslí o židech?“

„Já si o židech nemyslím nic.“

„No, tak co si o nich myslí většina lidí. To samé si myslíme o katolících. Je na nich něco děsivého. Jak říkal můj otec: ‚Ani je nezaměstnávej, ani si s nimi nehrej.‘“

„Moc toho nezbývá.“

„To je účel.“ Znovu se odmlčí a potom řekne: „Feniáni.“

„Víš, co to slovo znamená?“

„Republikáni. Katolíci.“

„To vím taky. Ale původní Feniáni, kteří chránili irského krále, museli být také básníci.“

„No a?“

„Používáme to jako nadávku – špinaví Feniáni – a přitom to v podstatě znamená taky básník.“

„Moc se vzděláváš na jih od hranic. A nedělá ti to dobře.“

„Postrádáme kulturu. Máme jenom samé šerpy a pochody.“

„Básně ještě nikoho nezachránily. Je to o dřině a odříkání. Ale lidé, co říkají nahlas své názory – to je naše kultura. Jsem hrdý, že jsem toho součástí – a ty bys měl taky.“

„Tomu nerozumíš.“

„Proč?“

Roy se zasměje. „Jsi starý fanatik.“

„Já jenom vím, co je správné, a jestli to ze mě dělá fanatika, tak prosím.“

Roy se zastaví a otec se na něj podívá přes rameno. Roy ve vzduchu zamává rukou zařatou v pěst.

„Katolíci mají moc dětí, oči moc blízko u sebe a schovávají uhlí ve vaně.“

Jeho stařík se zašklebí. „Řekni mi něco nového.“

„Mluvme o něčem jiném. Tohle mě začíná štvát.“

„Necháš se snadno naštvat.“

Jdou dál, nemluví. Roy občas koukne přes rameno na vyhlídku, ale starší muž kráčí dál a nedívá se napravo ani nalevo.

Naproti sobě, mírně vpravo vidí skálu nazývanou Napoleonův nos, několik stovek metrů klesající čelo útesu. Kousek dál od kraje je betonový maják, který z téhle vzdálenosti vypadá na nose jako bradavice. Když k němu dorazí, Roy se o něj opře a těžce oddechuje. Maják je pokrytý graffiti, z nichž největší je červený nápis „Ne kapitulaci.“ Jeho otec stojí vedle a kroutí hlavou.

„Umíš si představit, že někdo celou tu štreku nese tubu spreje, aby tady načmáral tohle?“

„Řekl bych, že to vypovídá o ulsterské odhodlanosti.“

Otec přejde blíž k okraji. Pod ním proletí vrána.

„Když pod sebou vidíš létat ptáky, jsi dost vysoko.“

„Opatrně,“ řekne Roy. „Nestůj tak blízko u kraje. Ve tvém stavu by tě jeden pšouk shodil dolů.“ Roy se postaví do bezpečné vzdálenosti a vytáhne fotoaparát. Fotí panorama a pokaždé se natočí trochu víc doprava. Modrá zátoka leží jako klín mezi kopci městečka Hollywood a šedou masou města napravo pod ním. Nad městem v rovnoměrném zastoupení vyčnívají věže a továrenské komíny. Fotbalová hřiště vypadají jako zelené čtverce sešité brankovými tyčemi.

Starší muž přes vítr křičí. „Za tohoto počasí jsou vidět poznávací značky aut u hřbitova v Carnmoney.“

„Ale proč by někdo chtěl zaparkovat v Carnmoney?“

„To se ti povedlo, Royi.“ Zasměje se a zastaví se u syna, který v podřepu zakládá do fotoaparátu nový film. Stiskne spoušť a třikrát rychle vyfotí svoje nohy, přitom palcem film převinuje.

Vzhlédne k otci a řekne: „Na tomhle místě Spojení Irové přísahali, že svrhnou Angličany. Taky to všichni byli protestanti.“

„Historie, Royi. Dneska je všechno jinak.“ Povytáhne si kalhoty na kolenou a posadí se na podstavec majáku. „Nikdy to nebylo horší.“

„Ta hranice je chyba v návrhu.“

„Jak to myslíš?“

„Myslím, že bychom měli o ostrovu aspoň uvažovat jako o jedné zemi.“

„Prosím tě, Royi,“ potřese hlavou, jako by se snažil tu myšlenku zaplašit. „Britská vláda je teď na stejné straně jako teroristi. Používají na nás metodu cukru a už hodně zakrváceného biče. Bůhví, kde budeme za deset let.“

„Rád bych viděl nový slogan – ČÁSTEČNÁ KAPITULACE.“

„Nikdy.“

„Tati, když Irsko střelí penaltu na dublinském stadionu, neříkej mi, že nic necítíš.“

„To není důležité. Nic z toho není důležité. Záleží na naší identitě. Jsme tady od šestnáctého století.“

„Před chvílí jsi historii zavrhl.“ Roy natáhne ruku a poplácá otce po rameni. Starší muž se usměje. Roy řekne: „Irskou historii představuje to, co ti udělala ta druhá strana. Lidé se musí přestat navzájem zabíjet a promluvit si.“

„V nedělních novinách jsem četl příhodný citát. Jak to jenom přesně bylo. „Má-li zlo triumfovát, jediné, co potřebuje...““

„„Je, aby slušní lidé nedělali nic.“ To byl Burke. Musíme číst stejné noviny.“

„Přesně toho využilo Sdružení za občanská práva a IRA. Slušní lidé tady složili ruce do klína a nedělali nic.“

„Hloupost. IRA určitě říká úplně to samé.“

„Jak to myslíš?“

„Vidí protestanty a Brity jako zlo. Reagan to použil jako záminku pro bombardování Libye. Ono to zní jako dobrá fráze... ale... pojmy dobra a zla jsou dost osobní – jako falešné zuby, nedají se jednoduše půjčit.“

„Ale musí přece existovat něco jako standardy. Pravidla.“

„Takhle mluví katolíci. Chceš do toho uvést?“

„Uklidni se.“

Otec vytáhne dalekohled, opře se lokty o kolena a zadívá se do dálky.

„Musím to dělat takhle. Klepou se mi ruce.“

„Nech mě, abych se podíval.“

„Moment.“

Když se stařík podívá přes čočky dalekohledu, otevře pusou. Zaostří a otočí se víc doprava.

„Čistí stavbu,“ poznamená a podá dalekohled Royovi.

„Co to je?“

„Vidíš, ty kamiony a bagry. Tamhle, směrem k Pobřežní třídě.“ Roy zvedne dalekohled a podívá se, kam otec ukazuje.

„To byly ty vícepodlažní bytovky, co zdemolovali? Viděl jsem to ve zprávách,“ mluví, aniž by sklopil dalekohled. „Ten pád byl pěkná podívaná. Zpomaleným pohybem. Buch.“

„Říční vyhlídka. Ta taky byla moje.“

„To jsem nevěděl.“

„Je co dohánět.“

Roy sklopí dalekohled.

Otec se usměje. „Lidi, co tam bydleli, pro to měli lepší název. Nulová vyhlídka.“ Starší muž zabručí a postaví se. Stojí s rukama za zády a shlíží dolů na město.

„Taky jsem za to dostal cenu. Na stěně u vstupních dveří tam byla plaketa. Napadlo mě, že bych ji mohl zachránit, ale byla to moc zřejmá ironie.“ Začne se pohupovat. „Ty další dvě, co jsem postavil, půjdou dolů během příštích pár let. Jenom, co budou mít ty lidi kde ubytovat.“

„Pane jo.“

„Je to skoro celá práce.“

Roy se otočí a zeptá se: „Je to strukturální stavba?“

„Je to všechno možné.“ Starší muž pokrčí rameny. „Celý ten nápad je odněkud z Maroka nebo tak. Ocelová konstrukce s plátováním. Nikdo ale nepočítal s belfastským klimatem. Ten neustálý déšť se dostal do šroubů bez ohledu na to, jak důkladně byly zatavené. Došlo ke škrtům. V tu dobu jsme hledali levné bydlení pro hodně lidí. Rychle. Tohle nejspíš bylo řešení.“

„V té knížce jsou některé fotky z bytovek v Divis. Jsou dost hrozné – ty byty, ne fotky. Nikoho by neměli nutit žít v takových podmínkách.“

„Ty v Divis nejsou moje.“ Zády se opře o beton a podívá se na oblohu. „Tenhle princip králíkáren je jasně odůvodněný. Podívej se, co udělal van der Rohe v Chicagu. A Le Corbusier. Nepočítali ale s belfastskou pracující třídou.“

„Blbost, tati. Nemůžeš takhle na něco hodit vinu.“

„Asi ne. Ale u jiných lidí tenhle koncept funguje. Ke dveřím se dá ochranka, zajistí se kvalitní údržba a byty se zaplní penzisty. A je to.“

„To je jako říct, že Severní Irsko by bylo bez extrémistů v pohodě. Musíš brát v úvahu to, co JE. Chtěl bys žít v něčem takovém?“

„Právě teď žijeme v chráněné rezidenci...“

„Prodali jste dům?“

„Před třemi lety.“

„Pane Bože – myslel jsem, že po těch zápasech půjdeš domů.“ Roy potřese hlavou. „Tohle mě vážně zaskočilo. Představoval jsem si, že se vrátíš domů k matce. Tam, kde to znám.“ Znovu potřese hlavou. „Ale proč by mě to mělo zajímat?“

„Bylo to to nejlepší, co jsme kdy udělali – že jsme se té barabizny zbavili. Tvoje matka na to už nestačila a bylo to drahé na vytápění.“

„Nedokážu si vás nikde jinde představit.“

„Přestěhovali jsme se do těch chráněných bytů. Je to dobrý. Nakoupí ti, a když se někomu udělá špatně, jenom zmáčkneš bzučák. Mám pro sebe kousek zahrady, takové ‚moje hájemství‘, které mě zabaví. Kdyby ses stavil, dal bych ti nějakou brokolici.“

„A musel bych se vidět s matkou.“ Starší muž znovu pokrčí rameny.

„Nebyl jsem nikdy kdovíjak nadšený, že s ní mám mluvit. Když jsme jeli do města třeba pro boty nebo tak, pořád jsem přemýšlel: ‚O čem si s ní budu povídat – nevím, co mám říct.‘ Bylo mi dvanáct a v autobuse jsem se svou matkou konverzoval o počasí. Protože mi připadalo, že něco říct musím.“

Starší muž se trochu zasmál a přikyvoval.

„To nejsi jediný.“

„Pamatuju si, jak mi na jednom z těchto výletů koupila balíček rybízových taštiček. Když jsme vyšli z obchodu, měl jsem takovou radost, že jsem tou taškou zatočil a váha sladkostí protrhla dno, takže skončily všude na mokřím chodníku.“

„Ach, chudáček Roy!“

„Kdyby se to jako rodiči stalo mně, koupil bych nový balíček, ale matka ne.“

„Možná jsme si to v tu dobu nemohli dovolit.“

„Ts, no tak! Učila mě spořivosti.“

„Což nebylo od věci, pokud je to pravda.“ Starší muž se odmlčí. „Bylo to tak i u mě?“

„Co?“

„Že jsi musel vymýšlet, o čem se se mnou budeš bavit.“

„Ne. Tys vždycky vypadal, že máš moc práce. Abych s tebou mohl mluvit, tak jsem musel bojovat. Když jsem poslouchal, jak si povídáš s Charlie Burgessem a Billym Muirem, tak mě vždycky dostávalo, jak dokážeš vyprávět. Proč jsi takhle nevyprávěl mně? Se mnou jsi mluvil jenom o plnění uhláků a o škole. A když už to začínalo být zajímavé, matka vždycky prohlásila: ‚Myslím, že Roy by už měl být v posteli.‘“

„Jak to, že teď spolu mluvit dokážeme?“

„Bůhví. Řekl bych... nevím. Byla mezi námi velká propast – dlouho – a horší to být nemohlo.“

„A jsme zase u toho.“

„Jo, jsme zase u toho. Ale obejdu se bez té brokolice, jestli si to nevadí. Brokolice jako Trojský kůň. A když už jsme u dárků...“

Roy znovu zaloví ve své větrovce a vytáhne malý balíček. „Všechno nejlepší k narozeninám,“ řekne.

Starší muž je nelíčeně překvapený.

„Chtěl jsem ti to dát na vrcholu.“

„No, tam už jsme – tak co na tom?“ Otec začne oddělovat lepicí pásku, pak to vzdá a roztrhne balicí papír. „Vypadá to jako... potom, cos mi teď řekl... jako nějaká cena útěchy.“

„To snad ne.“

Je to stříbrná placatice. Potězká ji v ruce a pak s ní u ucha zatřepe a poslouchá tiché žbluňkání.

„Je plná.“

„Na fotbal.“

Starší muž odšroubuje uzávěr a přičichne si.

„Je v tom voda?“

„No tak, tati. Byl jsem s tebou na třech zápasech.“

Starší muž přiloží placatici k ústům a nakloní ji. Zkříví obličej. Roy dodá:
„Značková.“

„Nevěděl jsem, že se tohle dá udělat s whisky. Díky, mám radost. Jak to, že si to pamatuješ?“

Roy se zasměje.

„Domluvili jsme se – po zápase se Skotskem. Zeptal ses, proč nepřijedu do Belfastu, že na tvoje narozeniny můžeme vylézt nahoru.“

„To je pravda. Samozřejmě.“ Otec si poklepe na spánek. „Kdy je další?“

„Za tři týdny v sobotu. Proti Anglii.“

„Budu tam.“ Zatne pěst a zahrozí s ní k nebi. Druhou rukou nabídne Royovi placatici.

„Ne, díky, zůstanu u piva. Whisky mi nikdy nechutnala.“

„Z toho máš takovou figuru.“

Roy zaloví ve větrovce a vytáhne plechovku piva. Trhne uzávěrem. Malá pivní exploze postříká otce, který uskočí stranou. Roy se zasměje a omluví.

„Zapomněl jsem, že to bude napěněné.“ Vytáhne z kapsy kapesník a natáhne se k otci. Stařík uhne.

„Je čistý.“ Roy lehce setře kapky piva. „Počkej – máš to všude na kravatě.“

„Až se vrátím, tvoje matka mě nařkne z toho, že smrdím jako pivovar.“

„A bude mít pravdu.“ Roy se posadí, aby dopil, co mu zůstalo z piva. „Pro jednou.“

Otec odvrátí pohled.

„Nevrátíš se se mnou?“

Roy si povzdechne a zavrtí hlavou.

„Co by ti to udělalo?“

„Děláš z toho vědu,“ řekne Roy. „A žádná věda to není. Nerad s ní mluvím – to je všechno.“

„Ale možná změníš názor – jednou?“

„Kdoví?“

Otec složí roztržený balicí papír a dá si ho do kapsy. Roy poznamená: „Jsi ještě spořivější.“

„Ne. Ale jsem mimo jiné ekolog.“ Znovu zvedne k očím dalekohled a zadívá se směrem k zátocce.

„Tvořivost dnešních dní spočívá v demolici.“ Sklopí dalekohled a pomalu převede pohledem zleva doprava. „Až umřu, tak mě tady pohřbete – kvůli té vyhlídce.“ Nastane mezi nimi dlouhé ticho. Roy ho prolomí smíchem.

„Jasně,“ řekne.

Dva muži se vrací stejnou cestou, kterou přišli.

„Takhle poznáš svůj věk.“

„Cože?“ zeptá Roy.

„Když je cesta dolů těžší než cesta nahoru.“ Roy jde první, a když dojdou k příkrému svahu, ke stupňovité části stezky, nabídne otci ruku. Starší muž ji ignoruje a místo toho se opře Royovi o rameno. Když ho vede mezi dvěma kameny, položí otci ruku na záda a zaskočí ho, že pod ní přes tenký materiál bundy ucítí lopatky ve tvaru motýlích křídel.

3 LITERÁRNÍ ANALÝZA

3.1 O autorovi

Bernard MacLaverty je u nás nepříliš známý autor. Jeho romány ani povídkové sbírky nebyly dosud publikovány v češtině.

Autor se narodil v roce 1942 v severoirském Belfastu, jehož prostředí, respektive celá irská problematika, představují výraznou inspiraci v jeho díle.¹ V roce 1975 se právě z důvodu eskalujícího násilí MacLaverty se svou rodinou odstěhoval do Skotska, kde mimo jiné pracoval jako laboratorní technik. Krátce pobýval v Edinburghu, poté na ostrově Islay a nyní se usadil v Glasgow a působí jako profesor tvůrčího psaní na Univerzitě v Aberdeenu.²

Prostředí, které MacLaverty poznal, se často odráží v jeho románech i povídkách. Vedle náboženských a politických konfliktů ve své tvorbě například reflektuje zkušenosti z izolovaného života na ostrově Islay v románu *Grace Notes* (1997), své poznatky z katolické školy St Malachy's College zase zúročil v románu *The Anatomy School* (2001), kde kritizuje tamější kvalitu vzdělávání a tísnivou atmosféru.³ Z dřívější tvorby jmenujme ještě romány *Lamb* (1980) a *Cal* (1983).

Vedle těchto románů je Bernard MacLaverty také autorem pěti povídkových sbírek: *Secrets and Other Stories* (1977), *A Time to Dance and Other Stories* (1982), *The Great Profundo and Other Stories* (1987), *Walking the Dog and Other Stories* (1994) a *Matter of Life and Death* (2006). Jak již bylo zmíněno, i pro své povídky MacLaverty využívá širokou škálu míst, postav i témat z vlastního života. Kromě všudypřítomné irské tematiky v povídkách místy vstupuje i do roviny méně obecné, až autobiografické – v příbězích například vystupují chlapi, kteří jsou nuceni vyrovnat se s komplikovanými situacemi, pocit, který MacLaverty poznal, když mu jako dvanáctiletému zemřel otec.⁴ I přes

¹ *BBC Home* [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bbc.co.uk>>.

² *Bernard Mac Laverty.com* [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bernardmaclaverty.com/>>.

³ *BBC Home* [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bbc.co.uk>>.

⁴ *BBC Home* [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bbc.co.uk>>.

svou různorodost mají MacLavertyho postavy společný rys – nenaplněné sny a očekávání a snahu najít způsob určitého vykoupení ze svých vlastních životů.⁵

Mac Lavertyho tvorba u románů a povídek nekončí, je také autorem rádiových a televizních her a scénářů a v nedávné době dokončil film „Bye-Child,“ který také sám režíroval.⁶

3.2 Tematické shrnutí

Stejně jako v celé sbírce *The Great Profundo* i v těchto dvou překládaných povídkách jsou ústředními postavami lidé, které je možné označit za určité „outsidery.“ Zároveň se ve své životní situaci snaží najít nějakou formu útěchy.

Povídka „Doprovodné příznaky“ („More than just the Disease“) zachycuje momentku z prázdnin Neila, přibližně dvanáctiletého chlapce, polovičního sirotka ze sociálně slabší rodiny, jenž získal možnost studovat na prestižní škole. Neil se ocitá v neznámém prostředí, s rodiči a sestrou svého kamaráda Michaela v domě, který si na léto pronajímají. Z povídky je patrný jeho pocit izolace a neschopnost se do nezvyklého prostředí začlenit, umocněný jeho problémem, respektive „doprovodnými příznaky“ jeho nemoci. Bernard Mac Laverty je autorem, který svým stylem vyprávění nechává čtenáři prostor k vlastní interpretaci textu. V tomto případě je možné si domýšlet, co konkrétně v povídce představují doprovodné příznaky nemoci – může se jednat o přehnanou a neodůvodněnou stydlivost, nejistotu, nebo také o Neilovu neschopnost projevit důvěru k lidem, kteří by si ji zasloužili. Následkem jeho nedůvěřivosti a uzavřenosti dochází k nepochopení na druhé straně, konkrétně u kamaráda Michaela, což vytváří uzavřený kruh, který na konci povídky vyřeší náhoda. Povídku je tedy možné vnímat jako příběh hledání důvěry i sebedůvěry a jejím nalezení na nečekaných místech a nečekanými způsoby, zároveň však můžeme sledovat nitku vyprávění, která čtenáře zavádí také do problematiky sociálních rozdílů majících vliv nejen na chování Neila, ale také na jeho očekávání.

⁵ Bernard Mac Laverty.com [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bernardmaclaverty.com/>>.

⁶ Bernard Mac Laverty.com [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na: <<http://www.bernardmaclaverty.com/>>.

Povídka „Částečná kapitulace“ („Some Surrender“) je z interpretačního hlediska náročnější. Setkáváme se v ní s komplikovaným vztahem otce a syna na pozadí ještě komplikovanější „irské otázky.“ Není jasné, zda je tato politicko-náboženská problematika příčinou nefunkčnosti rodiny (syn z protestantské rodiny, jenž se proti vůli své matky ožení s katoličkou, a otec, který ho v jeho rozhodnutí nepodpoří), anebo zda by rodina nebyla schopná fungovat ani bez náboženských a politických neshod (povídka naznačuje, že vztahy mezi synem a rodiči byly napjaté již v jeho dětství, dříve než do nich tyto názorové rozdíly mohly zasáhnout). Proto není jednoduché určit, zda „Částečná kapitulace“ demonstruje vliv celonárodního konfliktu na jednotlivce či ho představuje jako další komplikaci v situaci, která je již komplikovaná dostatečně. Ať už si však čtenář vybere kteroukoliv z variant, v každém případě se setká s politicko-náboženským podtextem povídky, což konkrétně pro čtenáře českého může představovat překážku, neboť podle mého názoru nedokáže plně uchopit náboženský konflikt rozvinutý do takové míry. V některých pasážích textu je tedy na překladateli, aby svými postupy a překladatelskými rozhodnutími cílovému čtenáři usnadnil orientaci.

3.3 Autorský styl

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, Bernard Mac Laverty je autorem, který svou narativní technikou nechává mnoho nedořečeného a nutí čtenáře – a překladatele o to víc – aby pečlivě sledovali každé slovo v textu. Velkou interpretační váhu mají dialogy, v případě překládaných povídek především v „Částečné kapitulaci“. Povídka je spíše než na vyprávění nebo na popisných pasážích založena právě na dialozích, které pro překladatele představují obtížné části, protože vyžadují, aby byly do cílového jazyka přeneseny všechny informace v nich obsažené, k čemuž je přirozeně nezbytné tyto informace v první řadě zachytit.

Mac Lavertyho styl se dá označit za minimalistický. Nepoužívá složitou syntax, ani rozvětvené přívlasky. Vyznačuje se spíše jednoduchými větami, místy je pro něj charakteristická až jistá strohost ve vyjadřování a to především u dialogů. Požadavek na zachování autorova stylu však není v plné míře

uskutečnitelný,⁷ v češtině by také vzhledem k jejímu verbálnímu charakteru přesné převedení některých těchto rysů působilo nepřirozeně, proto bylo nutné v překladu na některých místech převést nominální větné konstrukce na verbální, spojit více jednoduchých vět v souvětí či přidat spojovací výrazy. Jako příklad uvedme ukázkou z dialogu v „Částečné kapitulaci“:

‘Catholics have too many children. Their eyes are too close together. They keep coal in the bath.’⁸ – „Katolíci mají moc dětí, oči moc blízko u sebe a schovávají uhlí ve vaně.“

Příklad verbalizace:

‘We lack culture. Sashes and marches.’ – „Postrádáme kulturu. Máme jenom samé šerpy a pochody.“

‘Nobody ever survived on poems. Hard work and thrift.’⁹ – „Básně ještě nikoho nezachránily. Je to o dřině a odříkání...“

Pro autora je také typické použití takzvaných „pseudo-cleft structures“, které musí být do češtiny převedeny jiným způsobem, protože v jazycích s volnějším slovosledem jsou tyto konstrukce příznakové a mohly by znamenat přidání důrazu tam, kde ve skutečnosti důraz není.¹⁰ Více prostoru bude tomuto jevu věnováno v kapitole o gramatickém aspektu překladu.

Dalším charakteristickým rysem autora jsou poměrně nezvyklé přechody v uvozování přímé řeči. Na několika místech se setkáváme se slovesy, která pro uvozování přímé řeči nepředstavují typický úzus v češtině, ale úplně obvyklá nejsou ani pro angličtinu. Mac Laverty jich využívá s vyšší frekvencí než jiní autoři a vyskytují se i v těchto dvou povídkách:

⁷ viz Levý, Jiří. *Umění překladu*. Vyd.1. Praha : Československý spisovatel, 1963, s. 54..

⁸ Mac Laverty, Bernard. *The Great Profundo and Other Stories*. London : Vintage, 1997, s. 122..

⁹ Mac Laverty 122.

¹⁰ viz Baker, Mona. *In Other Words: A coursebook on translation*. London : Routledge, 1992, s. 137.

„Částečná kapitulace:“ **‘I like looking into a wood like that,’ he jabs his hand towards it.¹¹** – „Rád se takhle dívám do lesa,“ **vystřelí rukou směrem k němu.**

„Doprovodné příznaky:“ **‘I only wear pyjama bottoms. Steve McQueen, he-man,’ and he thumped his jest before climbing to the top bunk.¹²** – „Nosím jenom spodek od pyžama. Jako Paul Newman, pořádný chlap,“ **udeřil se do hrudi a vylezl na horní palandu.**

Obvykle takovými slovesy nelze komunikovat přímou řeč a byla by nutná úprava tak, aby forma odpovídala české normě, v případě Bernarda Mac Lavertyho se však jedná o osobitý autorský styl, který jsem se v tomto případě rozhodla upřednostnit před formálními prostředky běžnými v cílovém jazyce.

¹¹ Mac Laverty 119.

¹² Mac Laverty 41.

4 ANALÝZA PŘEKladu

4.1 Strategická rozhodnutí

Jak uvádí Jiří Levý v *Umění překladau*, překladatelský proces sestává ze tří fází – zaprvé pochopení předlohy, které zahrnuje zachycení estetických hodnot díla a dále pak jeho uměleckých celků.¹³ Následuje interpretace předlohy, která je nutná, pokud není mezi výchozím a cílovým textem možná úplná významová shoda,¹⁴ a nakonec přestylování předlohy v souladu s formálními potřebami cílového jazyka.¹⁵

Podle zásad makropřístupu a mikropohledu by samotnému překladau měla předcházet strategická rozhodnutí, která definují rámec textu, a teprve poté nastává fáze detailního rozhodování a vytváření konečné verze překladau.¹⁶ Vedle charakteru překládaného textu je také třeba určit jeho cílového čtenáře. Překladatel se nemůže spoléhat na to, že čtenář cílového textu bude mít všechny znalosti potřebné k jeho pochopení,¹⁷ a proto stojí před úkolem mu tyto informace dostupnými překladatelskými postupy poskytnout. V případě tohoto překladau se s tímto problémem setkáváme především v oblasti reálií a slovních hříček, které s nimi často přímo souvisí. Jak uvidíme v podkapitole o převodu reálií (4.3.1) a v podkapitole o překladau slovních hříček a idiomů (4.3.2), bylo nutné se na některých místech uchýlit k vnitřním vysvětlivkám, použití funkčního ekvivalentu, přestavbě textu či jeho částečné adaptaci. Co se pragmatického aspektu týče, je mimo jiné také nutné určit rejstřík postav, vztahy mezi nimi a jejich vyjadřování – v adekvátním překladau je pragmatika přizpůsobena pragmatickým pravidlům cílového jazyka.¹⁸ Takové informace mohou sloužit

¹³ Viz Levý 25 – 27.

¹⁴ Viz Levý 30.

¹⁵ Viz Levý 38.

¹⁶ Knittlová, Dagmar. *Překlad a překládání*. Vyd.1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 27.

¹⁷ Viz Baker 220.

¹⁸ Viz Knittlová 11.

například k posouzení míry expresivity, u které je nutné zachovat „funkci emocionálně hodnotících výrazů a ekvivalenci konotačních složek.“¹⁹

Tyto postupy a rozhodnutí by měly vést k tomu, aby překlad u čtenáře docílil stejného účinku, jaký měl originální text na své čtenáře.²⁰ Takový překlad je v různé terminologii nazýván komunikativní, dynamický či idiomatický – text „má totožný význam jako text výchozí, ale formální zpracování je *přirozené* pro cílový jazyk.“²¹ Ve stylistické rovině překladu se jednalo například o rozdílné vyjadřování důrazu v češtině a angličtině nebo o opakování lexikálních jednotek ve výchozím textu, v rovině gramatické potom především o syntaktické změny, v největší míře o problematiku rozdílné příznakovosti určitých konstrukcí v obou jazycích, překlad gerundia nebo slovnědruhovou transpozici.

4.2 Stylistický aspekt překladu

4.2.1 Kurziva v textu

Své místo má ve stylistické rovině překladu také kurziva, kterou angličtina využívá pro vyjádření důrazu, v češtině se s ní však pro tento účel s takovou frekvencí nesetkáváme. Zatímco angličtina se uchyluje ke grafickému zvýraznění, čeština upřednostňuje pro zvýraznění určité části textu spíše lexikálních prostředků.²² V překladatelské praxi se uplatňuje snaha zachovat syntaktická pravidla cílového jazyka, zároveň však také perspektivu blízkou výchozímu textu, text cílový ale musí zůstat čtivý a přirozený se zachovaným důrazem i koherencí, čehož je možno v češtině dosáhnout různými strategiemi.²³ Mezi tyto strategie patří například výměna slovesa, které je významově stejné, má však jiné syntaktické chování, použití uvozovek, odkazovacího zájmena nebo lexikálního opakování, obecně vzato tedy prostředky přirozené v cílovém jazyce.²⁴ Setkáváme se však i s případy, kdy je možná volba mezi náhradou lexikálními prostředky a zachováním kurzivy, pokud odpovídá české intonaci a nepůsobí v cílovém textu rušivě. Takové řešení jsem zvolila i na několika místech ve vlastním překladu:

¹⁹ Viz Knittlová 62.

²⁰ Viz Levý 53.

²¹ Knittlová 17.

²² Viz Knittlová 35.

²³ Viz Knittlová 35.

²⁴ Viz Knittlová 35 – 36.

„Doprovodné příznaky:“ **‘They don’t *have* to look like Clint Eastwood.**²⁵ – „Přímo jako Clint Eastwood vypadat *nemusí*.“

V tomto případě jsem použila kombinaci zachování kurzivy, změnu slovosledu a zároveň lexikálního vyjádření důrazu přidáním adverbia „přímo.“ Při změně slovosledu bylo podstatné přesunutí kurzivou zdůrazněného slova na konec věty, neboť v češtině by bylo intonačně náročné vyslovit důraz na jejím začátku.

Ve stejné povídce jsem naopak graficky vyjádřený důraz na slovese „must“ zcela nahradila lexikálně a to opět přidáním adverbia:

‘You must come in for a swim today, Fry.²⁶ – **Dneska si prostě jít zaplavat musíš, Fryi.**“

V povídce „Částečná kapitulace“ jsem kurzivou zdůrazněné zájmeno „that“ vyřešila přestylizováním věty:

‘Do you know what the word means?’

‘Fenians. Catholics.’

‘I know that.²⁷

„Víš, co to slovo znamená?“

„Republikáni. Katolíci.“

„To vím taky.“

I v této povídce se však lze setkat s možností ponechání kurzivy v případě, že se přizpůsobí tak, aby odpovídala přirozené české intonaci:

‘I was never keen on talking to her... At the age of twelve I talked to my mother on the bus about the weather.²⁸

²⁵ Mac Lavery 51.

²⁶ Mac Lavery 45.

²⁷ Mac Lavery 122.

²⁸ Mac Lavery 126.

„Nebyl jsem nikdy kdovíjak nadšený, že s ní mám mluvit... Bylo mi dvanáct a v autobuse jsem se svou matkou konverzoval o počasí.“

Specifické užití kurzivy představuje vnitřní monolog Neila v povídce „Doprovodné příznaky“, kde kurziva slouží k jeho odlišení od ostatního textu, je tedy žádoucí ji zachovat v původní formě.

4.2.2 Repetice slov v anglickém textu

Jistým charakteristickým rysem anglického textu je opakování lexikálních jednotek, čeština je však k tomuto jevu citlivější a její stylistická norma považuje tuto repetici za těžkopádnou. Pokud se nejedná o autorův styl, což podle mého názoru není případ Bernarda Mac Lavertyho, je vhodným řešením nahradit opakující se jednotky jinými českými ekvivalenty.²⁹

Tato problematika zahrnuje především opakováním komunikativního slovesa „say“ při uvozování přímé řeči, v povídce „Doprovodné příznaky“ v minulém čase a v povídce „Částečná kapitulace“ v čase přítomném, a slovního spojení „there is“ a to především v popisných pasážích.

Ve výchozím textu nepůsobí tento jev rušivě, čtenář cílového textu by si však takové repetice povšiml a považoval ji za nepřirozenou, proto bylo nutné sloveso „say“ nahrazovat synonymy pro české sloveso „říct“. Jednalo se především o komunikativní slovesa typu „promluvit“, „prohlásit“, „povědět“ či „odpovědět“ nebo naopak „zeptat se“.

Podobný případ je dále slovní spojení „there is/was“ nebo „there are/were“, které není vhodné opakovat překládat jako „je tam/bylo tam“, nahradila jsme jej tedy jinými slovesy, například:

There was a long silence – Nastalo dlouhé ticho

There were several tins – stálo několik...

There is silence for a while³⁰ – Na chvíli zavládne ticho

²⁹ Viz Knittlová 37.

³⁰ Mac Laverty 118.

4.2.3 Expresivita a emocionalita

Jako expresivitu, jejíž součástí je také emocionalita, je možné chápat „zesílení výpovědi.“³¹ Pro vyjádření expresivity má čeština a angličtina odlišné prostředky – v angličtině jsou koncentrovanější, v češtině jsou naopak převedeny na více členů ve výpovědi, proto může například při překladu citoslovcí a expletiv docházet ke komplikacím.³² Jako jeden z typů ochuzování stylistického slovníku textu Jiří Levý uvádí překlad citově zabarvených slov neutrálním výrazem, v oblasti expresivity ale může nastat i opačný případ, tedy její zesílení.³³

Ačkoliv překládaný text není na expresivní vyjadřování příliš bohatý, je v něm přesto možné najít několik momentů.

Obě povídky jsou psány spisovným jazykem, postavy se v přímé řeči také vyjadřují spisovně a až na výjimky nepoužívají vulgarismy. V češtině a angličtině ale neexistuje stejné rozložení jazykových vrstev, proto je tam, kde to překladatel považuje za adekvátní, možné použít prostředků, které má čeština k dispozici.³⁴ Na několika místech jsem proto v překladu promluvy postav využila hovorové výrazy. V povídce „Doprovodné příznaky“ se jednalo o promluvu Michaela, kde jsem namísto spisovného adjektivního sufixu – *ý* použila nespisovné zakončení – *ej*:

‘... I’m boiled already,’ said Michael.³⁵ – „... Já už jsem skoro uvařenej,“ řekl Michael.

‘My Mum says you must have a very special reason. What is it, Fry?’³⁶ – „Máma říká, že pro to musíš mít hodně zvláštní důvod. Jakej, Fry?’“

K použití expresivnějších výrazů než v originálním textu jsem se uchýlila i v povídce „Částečná kapitulace“:

³¹ Knittlová 62.

³² Viz Knittlová 63.

³³ Viz Levý 94 – 95.

³⁴ Viz Knittlová 63.

³⁵ Mac Lavery 45.

³⁶ Mac Lavery 47.

‘Can you imagine carrying a spray can the whole way up here just to do that?’³⁷ – „Umiš si představit, že někdo celou tu štreku nese tubu spreje, aby tady načmáral tohle?’“

‘Having to make up things to say.’³⁸ – „Že jsi musel vymýšlet, o čem se se mnou budeš bavit.’“

Náhradou za neutrální substantivum „way“ a slovesa „to do“ a „to say“ jsem zvolila zabarvenější výrazy „štreka“ a „načmárat“ a „bavit“, které jsou v rejstříku otce i přes svou expresivitu vhodné a promluva s nimi působí autentičtěji.

V obou povídkách se vyskytuje výraz „old man“, pro který jsem však zvolila dva různé překlady. V povídce „Doprovodné příznaky“ jsem opět v promluvě Michaela přeložila „the old man“ ve významu „otec“ jako „fotr.“

‘... The way the old man reads the paper.’³⁹ – „Jak si fotr čte noviny.’“

V „Částečné kapitulaci“ se tento výraz objevuje s vysokou frekvencí. Přestože se v tomto kontextu jedná o otce a syna, autor podle mého názoru použitím slovního spojení „old man“ na tento vztah neodkazuje a jedná se pouze o vyjádření věkového rozdílu. Povídka navíc nemá jasně danou vypravěčskou perspektivu, proto by ani nebylo vhodné použití překladu „otec“ nebo dokonce expresivnějšího „táta.“ Rozhodnutí překládat „old man“ neutrálním „starší muž“ je podpořeno i faktem, že pokud chce Mac Laverty poukázat na vztah otce a syna, použije označení „father.“

Svou roli hrají v expresivním vyjadřování také citoslovce. Ta s citoslovci českými obvykle nekorrespondují, navíc jsou v angličtině používána s vyšší frekvencí, proto do češtiny bývají převáděna spíše modálními částicemi.⁴⁰ Naopak jejich převedení do spíše neutrálního prostředí v češtině působí nepřírozeně.⁴¹ V jednom případě jsem považovala za vhodné citoslovce dokonce vůbec nepřevádět, protože v kontextu by znělo až rušivě:

³⁷ Mac Laverty 123.

³⁸ Mac Laverty 127.

³⁹ Mac Laverty 43.

⁴⁰ Viz Knittlová 70.

⁴¹ Viz Knittlová 63.

‘Aw – Damien, he’s great.’⁴² – „Damien? Ten je skvělý.“

Naopak pro překlad „aw“ jako „ach“ jsem se rozhodla v situaci, kdy má představovat ironii:

‘Aw poor Roy!’⁴³ – „Ach, chudáček Roy!“

4.3 Lexikální aspekt překladu

4.3.1 Převod reálií

Problematika převodu geografických i kulturních reálií z výchozího do cílového jazyka je specifická především pro druhou překládanou povídku „Částečná kapitulace“ („Some Surrender“), ačkoliv v menší míře se s ní setkáváme i v povídce „Doprovodné příznaky“ („More than just the Disease“). V „Částečné kapitulaci“ je práce s převodem reálií důležitá zejména proto, že na několika místech je s nimi přímo spojena slovní hříčka či vtip. V takovém případě je překladatel konfrontován s problémem narážek na fakta, která jsou známá pro čtenáře výchozího textu, nikoliv však v prostředí cílového čtenáře.⁴⁴ Jako příklad může posloužit následující dialog z výše zmíněné povídky:

**‘You could read registration plates in Carnmoney on a day like that.’
‘But who’d want to be in Carnmoney?’⁴⁵**

Vtip zde spočívá v tom, že Carnmoney je městečko v Severním Irsku, které je v okolí Belfastu známé pro svůj rozsáhlý hřbitov. Doslovným překladem by tedy čtenář byl ochuzen:

**„Za tohoto počasí jsou vidět poznávací značky v Carnmoney.“
„Ale proč by někdo chtěl být v Carnmoney?“**

⁴² Mac Lavery 120.

⁴³ Mac Lavery 127.

⁴⁴ Viz Levý 82.

⁴⁵ Mac Lavery 123.

Proto bylo nutné nezkušenost čtenáře cílového textu kompenzovat informací, která v originále není explicitně vyjádřena.⁴⁶ K neznámému pojmu „Carnmoney“ jsem přidala obecný klasifikátor „hřbitov“, který tento pojem jasně definoval,⁴⁷ a v následující větě dialogu jsem vágní vyjádření „to be“ – „být“ nahradila dvojsmyslem „zaparkovat“:

„Za tohoto počasí jsou vidět poznávací značky aut u hřbitova v Carnmoney.“

„Ale proč by někdo chtěl zaparkovat v Carnmoney?“

Metody přidávání obecných klasifikátorů jsem využila ve více případech převodu zeměpisných i kulturních reálií:

The blue Lough lies like a wedge between the Hollywood hills at the far side and the grey mass of the city at his feet and to his right⁴⁸. – Modrá zátoka leží jako klín mezi kopci městečka Hollywood a šedou masou města napravo pod ním.

Scotsman⁴⁹ – výtisk Scotsmana („Doprovodné příznaky“): I zde jsem vycházela z předpokladu, že název novin patří do kategorie nulové sémantické korespondence, pod kterou spadají „názvy institucí, novin, časopisů...“, a je tedy na místě přizpůsobit text adresátovi.⁵⁰ Při opakování výrazu jsem však již klasifikátor nepřidávala, protože čtenář byl s jeho významem již seznámen.

U některých reálií a to v obou povídkách jsem u velmi specifických lokálních termínů zvolila generalizaci, nahrazení termínem bez kulturního nebo místního zabarvení:⁵¹

⁴⁶ Viz Knittlová 33.

⁴⁷ Viz Knittlová 92.

⁴⁸ Mac Lavery 123.

⁴⁹ Mac Lavery 42.

⁵⁰ Viz Knittlová 12.

⁵¹ viz Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York : Prentice-Hall, 1988, s. 83.

Landsdowne Road⁵² – dublinský stadion („Částečná kapitulace“):

V tomto případě se jedná o fotbalový stadion nacházející se v Dublinu, což pro irského čtenáře představuje zřejmý fakt, pro českého čtenáře by ale název „Landsdowne Road“ byl nic neříkající, zavádějící by se navíc mohl stát i termín „Road“ – cesta, ulice. Funkční by na tomto místě nebyla ani vnitřní vysvětlivka,⁵³ která by v textu rušila a v kontextu dialogu by zněla nepřirozeně.

Commonwealth Pool⁵⁴ – městské lázně („Doprovodné příznaky“):

Setkáváme se v podstatě se stejným případem jako je „Landsdowne Road.“ Commonwealth Pool je běžný veřejný bazén v Edinburghu, nejedná se tedy o specifičnost, kterou by bylo nutno zachovat,⁵⁵ proto jsem se rozhodla nahradit specifický název obecným pojmenováním.

Ve třech případech jsem volila přímo nahrazení u nás neznámého propria obecným apelativem.⁵⁶ Jednalo se o název výrobce konstrukční techniky „JCB“,⁵⁷ kuchyňské linky značky Formica („Formica kitchen“⁵⁸) a kočičích konzerv „Kit-e-Kat.“⁵⁹ U prvního příkladu je z kontextu zřejmé, že se jedná o druh techniky používaný při úklidu po demolicí, proto jsem si z nabídky strojů nabízené společností JBC vybrala pro překlad „bagr.“ „Formica“ je firma, která se věnuje designu a výrobě laminátových desek, zároveň je slovo „formica“ přímo názvem tohoto materiálu, proto jsem „Formica kitchen bench-top“ přeložila jako „umakartová kuchyňská linka.“ Přestože je krmivo pro kočky značky „Kit-e-Kat“ v českém prostředí známější než předchozí dvě reálie, stále by její zachování v překladu působilo spíše rušivě, proto jsem se uchýlila k obecnému výrazu „kočičí konzervy.“

U převodu názvu města „Edinburgh⁶⁰“ v „Doprovodných příznacích“ jsem zvolila anglický přepis. Peter Newmark k otázce transference či transkripce ve své publikaci *A Textbook of Translation* říká: „Obecně by takto převáděny měly být pouze kulturní ‚objekty‘ spojené s malou skupinou lidí... běžně jsou

⁵² Mac Lavery 124.

⁵³ Viz Knittlová 92.

⁵⁴ Mac Lavery 45.

⁵⁵ Viz Levý 76.

⁵⁶ Viz Knittlová 59.

⁵⁷ Mac Lavery 125.

⁵⁸ Mac Lavery 45.

⁵⁹ Mac Lavery 49.

⁶⁰ Mac Lavery 42.

převáděna: jména žijících osob, většina již nežijících osob, geografické a topografické názvy... názvy novin a časopisů, tituly dosud nepřeložených prací, her, filmů, jména soukromých společností a institucí, veřejných nebo národních institucí...⁶¹ Tato anglická transkripce je podle mého názoru českému čtenáři jasně srozumitelná, nejedná se o výraznou odchylku od české verze jako tomu je například u názvu hlavního města „London“ – „Londýn,“ proto v textu nepůsobí rušivě a není nutné ji překládat.

Podobně jsem řešila i místní název „**Cave Hill**“ v povídce „Částečná kapitulace,“ kde bylo toto rozhodování lehce komplikováno faktem, že název se v povídce několikrát opakuje a v některých situacích na něj postavy odkazují pouze jako na „**Hill**.“ Cave Hill se pouze pod označením „**Hill**“ vyskytuje v povídce již při první zmínce: **‘Two figures move slowly up the steep angle of the Hill...’**⁶² Doslovný překlad „**Hill**“ jako „**Kopec**“ a zachování kapitálky by v češtině působilo zvláště, proto jsem jako první řešení zvolila celé pojmenování „**Cave Hill**.“ Čtenář výchozího textu však stejně jako čtenář překladu na začátku povídky nedisponuje informací, že děj se odehrává v irském Belfastu, a jelikož překladatel by do díla neměl přidávat informace, které nezná ani čtenář originálního textu,⁶³ zvolila jsem generalizující, neutrální označení „**kopec**.“ Na dalších místech v textu, kde se v originální verzi vyskytuje název „**Cave Hill**“ ve svém plném znění, jsem se opět rozhodla pro ponechání jeho anglické podoby.

Opačný postup, tedy překlad reálie, jsem volila u „**Shore Road – Pobřežní třídy**“⁶⁴, k čemuž Newmark ve stejné kapitole o překladatelských postupech ve výše zmíněné publikaci dodává, že uznávané překlady především názvů ulic a adres tvoří výjimku z transkripce geografických a topografických pojmenování.⁶⁵

Kombinovaný přístup jsem zvolila u překladu „**Napoleon’s Nose**.“ Jedná se o skalní útes připomínající Napoleonův profil. Doslovný překlad „**Napoleonův nos**“ v tomto případě působí přirozeně, v českém čtenáři ale nevyvolá konkrétní představu,⁶⁶ proto jsem se opět uchýlila k přidání obecného klasifikátoru:

⁶¹ Newmark 81 – 82.

⁶² Mac Lavery 117.

⁶³ Viz Levý 82.

⁶⁴ Mac Lavery 125.

⁶⁵ Viz Newmark 82.

⁶⁶ Viz Levý 82.

Ahead of them and slightly to their right they can see Napoleon's Nose, a cliff face dropping away for several hundred feet.⁶⁷ – Naproti sobě, mírně vpravo vidí skálu nazývanou Napoleonův nos, několik stovek metrů klesající čelo útesu.

Na tomto místě také narážíme na otázku překladu měrných jednotek, ke které Levý poznamenává: „Nezvyklé měrné systémy, např. ruský a anglický, často nahrazujeme naší metrickou soustavou. I když aršíny, stopy, couly, pinty, gallony apod. mají jistou hodnotu koloritní, nemají zase pro českého čtenáře jasný významový obsah, čtenář nemá u méně známých měr představu o velikosti.“⁶⁸ Nahradit proto stopy („feet“) metry bylo naprosto přirozené.

V povídce „Doprovodné příznaky“ hrají zajímavou roli spíše než reálie geografické reálie kulturní. V případě narážky na **Steva McQueena**⁶⁹, hrdinu amerických akčních filmů, jsem se rozhodla pro takzvanou kulturní substituci, „tedy nahrazením např. jména jménem jiným, které má ale stejné nebo podobné kulturní konotace.“⁷⁰ Nedomnívám se, že by Steve McQueen byl v českém prostředí známý natolik, aby jeho jméno mělo stejný efekt jako na čtenáře originálního textu. Nahradila jsem ho tedy jeho hereckým kolegou **Paulem Newmanem**, hercem typově podobným a u nás rozhodně známějším, oba navíc byli hereckými hvězdami převážně v 60. a 70. letech, proto je mohli chlapci znát oba. Tomuto řešení nahrává i fakt, že oba herci se s oblibou nechávali fotografovat s odhaleným hrudníkem.

‘I only wear pyjama bottoms. Steve McQueen, he-man,’ and he thumped his chest... – „Nosím jenom spodek od pyžama. Jako Paul Newman, pořádný chlap,“ udeřil se do hrudi...

⁶⁷ Mac Laverty 123.

⁶⁸ Levý 82.

⁶⁹ Mac Laverty 41.

⁷⁰ Knittlová 28.

Ke kulturní substituci jsem se uchýlila také u překladu „**boules**“⁷¹ jako „**pétanque**.“ Pétanque je forma boulí, která se pouze nepatrně liší, tento termín je však v našem prostředí zažitější, na čtenáře bude působit podobně, neboť představuje koncept, který je mu známý.⁷² Roli zde hraje kulturní a intelektuální profil čtenáře, překladatel musí brát v úvahu jeho znalosti a zkušenosti.⁷³ Stejnou situaci představuje i překlad zkratky „**l.b.w.**“⁷⁴ – „leg before wicket.“ Jedná se o sportovní terminologii z oblasti kriketu, který v Čechách nemá svou kulturní tradici, většina jeho pravidel a principů je tedy cílovému čtenáři neznámá. Zkratka „l.b.w.“ představuje jedno z nejkomplicovanějších pravidel hry a je možné ji doslovně přeložit jako „noha před brankou,“ tento překlad se však mezi českými hráči kriketu nepoužívá.⁷⁵ Ponechání anglického „l.b.w.“ ani použití české zkratky „n.p.b.“ by v tomto případě nemělo své opodstatnění, proto jsem zvolila jiný termín z oblasti kriketu a to „**jeden kratší**.“ V kontextu není podstatný obsah použitého termínu, proto je podle mého názoru tato forma substituce adekvátní.

V povídce „Částečná kapitulace“ nebylo složité najít ekvivalent pro karetní hru „**Old Maid**“⁷⁶ – „**Černého Petra**.“ S drobnými obměnami v pravidlech se hraje po celém světě a v mnoha jazycích je stejně jako v češtině známá pod jménem „Černý Petr“ (například „Schwarzer Peter“ v němčině).

4.3.2 Slovní hříčky a idiomy

Obě povídky disponují v rámci problematiky překladu slovních hříček dvěma velmi zajímavými momenty, ve kterých je překlad komplikován těsnou závislostí originálního textu na jazyku.⁷⁷ V povídce „Doprovodné příznaky“ se jedná o následující pasáž:

Scholarship boys were officially known as foundationers but the boys called them ‘fundies’ or ‘fundaments.’ When he asked what it meant

⁷¹ Mac Lavery 44.

⁷² Viz M. Baker 31.

⁷³ Viz M. Baker 222.

⁷⁴ Mac Lavery 48.

⁷⁵ *Czech Cricket Union* [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na: <<http://www.czechcricket.cz>>.

⁷⁶ Mac Lavery 120.

⁷⁷ Viz Levý 77.

somebody told him to look it up in a dictionary. ‘Part of body on which one sits; buttocks; anus.’⁷⁸

Přeložíme-li problematická slova doslovně („foundationers“ – „stipendisti“ a „fundaments“ – „ zadek“), je nemožné zachovat komiku originálního textu. Nelze tedy udržet přesnou formu, je ale možné význam této slovní hříčky sdělit.⁷⁹ Jako první se náhradou za výraz „foundationers,“ tedy „stipendisté,“ nabízela česká zkomolenina „stupendisti,“ kterou lze jednoduše zkrátit na „stupíky“ („fundies.“). Původní verze překladu tedy byla následující:

Oficiálně byli studenti, kteří dostávali finanční podporu, známí jako stipendisti, ale ostatní chlapci jim říkali „stupíci“ nebo „stupendisti.“ Když se zeptal, co to znamená, někdo mu řekl, ať si to najde ve slovníku. „Stupidní – mající n. projevující omezené rozumové schopnosti, velmi hloupý, omezený.“

Tato varianta však nebyla plně adekvátní, neboť adjektivum „stupidní“ nepředstavuje na rozdíl od anglického „fundaments“ v češtině slovo z periferie slovní zásoby a nedá se předpokládat, že by pro Neila bylo neznámým pojmem, který by si musel vyhledat ve slovníku. Originálnímu vtipu neodpovídá ani po stránce významové, protože není pravděpodobné, že by studenti, kterým je udělováno stipendium, byli neinteligentní či dokonce stupidní.

Zvolila jsem tedy „stupor,“ slovo zvukově podobné výrazu „stipendista,“ které je však i českému čtenáři poměrně neznámé. Nejdříve jsem u tohoto výrazu uvažovala o přidání sufixu, který by z označení stavu („chorobný stav, ve kterém dochází k setrvání ve strnulých, často i nepřírozených polohách“⁸⁰) vytvořil osobu, která tímto stavem trpí, nakonec jsem se však rozhodla ponechat původní slovo bez dalších modifikací:

Oficiálně se studentům, kteří dostávali finanční podporu, říkalo stipendisti, ale ostatní chlapci jim přezdívali „stupíci“ nebo taky „stupoři.“

⁷⁸ Mac Lavery 48.

⁷⁹ Viz Levý 76.

⁸⁰ Kraus, Jiří, et al. *Slovník cizích slov*. Praha : Academia, 2006, s. 754.

Když se zeptal, co to znamená, někdo mu řekl, ať si to najde ve slovníku. „Stupor. Chorobný stav, ve kterém dochází k setrvání ve strnulých, často i nepřírozených polohách; provází psychické poruchy.“

Z překladatelského hlediska nastává podobný problém i v povídce „Částečná kapitulace,“ kde se opět setkáváme s nulovou sémantickou ekvivalencí, tedy slovem, které označuje jev „těsně spjatý s historií, kulturou, ekonomikou a způsobem života, které nemají ekvivalent v cílovém jazyce.“⁸¹ V tomto případě se jedná o výraz „**taigs**,“ který označuje typickou protestantskou nadávku katolíkům.⁸² Vzhledem k tomu, že se navíc jedná o označení specifické v irském prostředí a českému čtenáři chybí zkušenost s náboženským napjetím mezi protestanty a katolíky, je složité najít pro tuto situaci kompenzaci v cílovém jazyce a je nutné do textu přinést informace navíc.⁸³ Z počátku jsem se zaměřila přímo na výraz „**taigs**“ a uvažovala o jeho nahrazení českými nadávkami s náboženským podtextem, např.: „černoprdelníci,“ „modláři“ nebo „papeženci.“ Z tohoto výběru má však alespoň mírnou spojitost se vztahem protestantů a katolíků pouze označení „papeženci“ (hlavou církve je na rozdíl od protestantů pro katolíky papež), v ostatních případech se jedná spíše o nadávku ze strany ateistů či nevěřících směrem k příslušníkům kterékoliv z těchto církví. Dále v textu se navíc vyskytuje bližší vysvětlení tohoto slova včetně jeho kořenů a dalších významů:

‘That’s the idea,’ he pauses again, than says: ‘Taigs.’

‘Do you know what that word means?’

‘Fenians. Catholics.’

‘I know that. But it’s Gaelic – the word means poet.’

‘So what?’

‘We use it as a term of abuse – dirty taig – and all the time it means poet.’⁸⁴

⁸¹ Knittlová 12.

⁸² *Urban Dictionary* [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na: <<http://urbandictionary.com>>.

⁸³ Viz Knittlová 33.

⁸⁴ Mac Lavery 122.

Výše zmíněné české výrazy by tedy v kontextu nebyly funkční a pravděpodobně by nebylo možné obsahovou stránku dialogu plně zachovat. Rozhodla jsem se proto pro částečnou adaptaci textu, tedy pro „substituci situace popsané v originále jinou adekvátní situací, např. neexistuje-li v cílovém jazyce ekvivalent slovní hříčky či pokud situace ve výchozí kultuře neexistuje v kultuře cílového jazyka.“⁸⁵ Výraz „**taigs**“ jsem z překladu vypustila a soustředila se na slovo „**Fenians**“ znamenající „republikáni“ či „katolíci.“ Jako Feniáni byli označováni členové Irského republikánského bratrstva, tajné vojenské organizace, která vznikla v roce 1858 současně v Irsku a Spojených státech a byla většinově tvořena katolíky.⁸⁶ Feniánství bylo navíc Unionisty nazýváno „chorobou, která nakazila irskou společnost,“⁸⁷ byl tedy splněn požadavek na pejorativní zabarvení slova. Původní výraz „**Fenians**“ byl však také určen pro ochránce irského krále, jejichž úkolem bylo udržet mír, a jednou z podmínek pro přijetí mezi tyto ochránce bylo „naučit se nazpaměť dvanáct básnických sbírek a znát staré legendy a příběhy.“⁸⁸ Tímto způsobem bylo tedy možné zachovat i zmínku o básnících. Faktem, že Feniáni původně byli ochránci krále, kteří měli za cíl udržet mír, navíc vzniká v dialogu jistý paradox, který jsem do textu začlenila vysvětlujícím opisem,⁸⁹ který v tomto případě považuji za oprávněný, neboť se jedná o stylizaci, která vyžaduje „znalost životních faktů z prostředí originálu.“⁹⁰

„To je účel,“ znovu se odmlčí a potom řekne: „Feniáni.“

„Víš, co to slovo znamená?“

„Republikáni. Katolíci.“

„To vím taky. Ale původní Feniáni, kteří chránili irského krále, museli být také básníci.“

„No a?“

„Používáme to jako nadávku – špinaví Feniáni – a přitom to v podstatě znamená taky básník.“

⁸⁵ Knittlová 19.

⁸⁶ viz Moody, Theodore W.; MARTIN, Francis X. *Dějiny Irska*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 212 – 213.

⁸⁷ Moody 214.

⁸⁸ *Baby names of Ireland – Information, meanings, pronunciation* [online]. [cit. 2011-03-21]. Dostupné na: <<http://www.babynamesofireland.com/pages/the-fianna.html>>.

⁸⁹ Viz Knittlová 95.

⁹⁰ Levý 83.

Další slovní hříčky v povídce „Částečná kapitulace“ byly spojeny především s reáliemi. Překlad jedné z nich („**hřbitov v Carnmoney**“) byl podrobněji popsán v podkapitole o převodu reálií (4.3.1). Druhou z nich je vtip založený na slovním spojení „**Lagan Point**“ a „**No Point**.“ „**Lagan Point**“ je název bytových jednotek v Belfastu, které byly kvůli tamním životním podmínkám svými obyvateli přejmenovány na „**No Point**.“

His father smiles. ‘The people that lived in it had a better name for it. No Point.’⁹¹

Překlad „**Lagan Point**“ bylo nutné přizpůsobit tak, aby bylo možné dále operovat se slovní hříčkou „**No Point**.“ V tomto případě nebylo možné ponechat tento název v originálním znění jako v případě „Cave Hill,“ neboť by následující vtip nebyl v češtině realizovatelný. „Lagan“ je řeka protékající Belfastem, v češtině by však vytvořené adjektivum „**laganský/á**“ neznělo stejně přirozeně jako například „**vltavský/á**“ nebo „**labský/á**,“ proto jsem se přiklonila k substituci vlastního jména obecnějším adjektivem⁹² „**říční**.“ Problematičtější byl překlad výrazu „**Point**.“ Slovo „**vyhlídka**“ v kombinaci s výrazem „**Říční**“ tvoří při označení pro budovu poměrně přirozenou kolokaci, zároveň vede k asociaci se slovním spojením jako „**beznadějně vyhlídky**“ a je možné na ni navázat ve slovní hříčce „**Nulová vyhlídka**.“

Dalším úkolem pro překladatele je adekvátní převod idiomatických výrazů. Idiomy se jen málokdy přesně shodují ve výchozím i cílovém jazyce. Některé z nich nemají v cílovém jazyce ekvivalent, mohou být specifické pro určitou kulturu nebo se používají v jiném kontextu.⁹³ Při překladu idiomů, které svůj ekvivalent mají, je možné v cílovém jazyce použít idiom, který má podobný význam i formu nebo podobný význam, ale odlišnou formu.⁹⁴ V případě těchto dvou povídek se setkáváme především s druhou možností – s idiomem, které v češtině mají stejný obsah, ale rozdílnou formu:

⁹¹ Mac Lavery 125.

⁹² Viz Knittlová 59.

⁹³ Viz Baker 68 – 69.

⁹⁴ Viz Baker 72 – 74.

‘We fought like weasels in a hole.’⁹⁵ – „Byli jsme jako kočka a pes.“

He had to had the tact of a guest; sit on the fence yet remain Michael’s friend.⁹⁶ – Jako host musel být ohleduplný: sedět na dvou židlích zároveň a přitom zůstat Michaelův kamarád.

V obou případech by doslovnému překladu český čtenář porozuměl, překlad by však nebyl idiomatický – v češtině „nebojují dvě lasičky v díře,“ ani „nesedíme na plotě.“

Opačný je případ idiomu **‘You’d argue a black crow white.’⁹⁷** Přestože by v češtině bylo možné najít idiomatické vazby s podobným významem, například „Ty musíš mít vždycky něco extra,“ domnívám se, že přirozeně v tomto kontextu zní i stejná forma jako je forma anglická: **„Ty by ses hádal, že je černá vrána bílá.“**

Pokud nelze najít odpovídající ekvivalent, nebo pokud není použití idiomatického jazyka vhodné, je možné uchýlit se k překladu parafrází.⁹⁸ Tento postup jsem volila v případě idiomu **‘Bob’s your uncle’⁹⁹** jako **„A je to.“** Tímto řešením však došlo k jisté ztrátě idiomatičnosti. O idiomatickou vazbu se pravděpodobně jedná i v případě **„It’s not off the ground you lick it.“¹⁰⁰** („Částečná kapitulace“). V tomto případě se mi však nepodařilo zjistit původ tohoto výrazu ani potvrdit, že se jedná o ustálenou idiomatickou vazbu, protože nebyla známá ani rodilému mluvčímu, podle kterého ale může znamenat, že otec syna upozorňuje, že od něj nežádá, aby udělal něco odporného nebo nechutného. Proto výsledným řešením bylo: **„Ty s tím naděláš.“** Jelikož „se dílo nutně někde ochudí, je nutno zase jinde je obohatit,“¹⁰¹ snažila jsem se tuto ztrátu kompenzovat naopak idiomatičtějším překladem **‘You’re making it out to be a big thing’¹⁰²** jako **„Děláš z toho vědu,“** tedy idiomem, který je ekvivalentem

⁹⁵ Mac Lavery 121.

⁹⁶ Mac Lavery 41.

⁹⁷ Mac Lavery 119.

⁹⁸ Viz Baker 74.

⁹⁹ Mac Lavery 126.

¹⁰⁰ Mac Lavery 118.

¹⁰¹ Levý 88.

¹⁰² Mac Lavery 128.

doslovného překladu „považuješ to za velkou věc/děláš, jako kdyby to byla velká věc.“

Přestože jeden z charakteristických rysů idiomů je fakt, že nemohou být modifikovány například vynecháním slova, jeho nahrazením nebo naopak přidáním výrazu navíc, může tato situace nastat, pokud se autor pokouší o slovní hříčku nebo vtip.¹⁰³ S takovým případem se setkáváme v povídce „Částečná kapitulace“ u idiomu **‘They’re beating us with the stick and the bloody carrot.’**¹⁰⁴ V češtině tento výraz koresponduje s idiomem „používat metodu cukru a biče.“ V originálním textu je však idiom modifikován adjektivem „bloody“ a důrazem na spojku „and.“ Význam slova „bloody“ jsem v tomto kontextu identifikovala jako „krvavý, zakrvácený“ nikoliv jako „zatracený“,¹⁰⁵ proto jsem do českého překladu přidala ke slovu „bič“ také stejné adjektivum a důraz na spojce „and“ jsem lexikálně vyjádřila intensifikátorem „hodně.“

4.3.3 Překlad názvu

Peter Newmark rozlišuje dva druhy knižního názvu – titul deskriptivní, který přímo popisuje téma textu, a titul aluzivní, který má k tématu díla referenční vztah.¹⁰⁶ Jiří Levý používá pro toto dělení termínu „název popisný,“ jehož funkce je čistě sdělovací, a „název symbolizující,“ který je spíše zkratkovitý a jeho cílem je uvést do problematiky a atmosféry díla.¹⁰⁷ V případě těchto dvou překládaných povídek se jedná o název aluzivní neboli symbolizující. Po formální stránce by název měl být snadno zapamatovatelný, po obsahové stránce by měl splňovat kritérium výraznosti a „jedinečnosti symbolizujícího obrazu.“¹⁰⁸ Stejně prvky by měly být převedeny i do překladu. Někdy je ovšem nutné původní název nahradit formou běžnější v cílovém jazyce, případně si přestylizování názvu vyžádá odlišný jazykový systém.¹⁰⁹

U překládaných povídek vychází jejich název z konkrétních situací v textu. V povídce „Částečná kapitulace“ – „Some Surrender“ je název výsledkem hry se slovem „kapitulace.“ Nejdříve se vyskytuje ve slovním spojení „No surrender,“

¹⁰³ Viz Baker 63.

¹⁰⁴ Mac Laverly 124.

¹⁰⁵ Fronek, Josef. *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. Brno : Leda, 2005. 48.

¹⁰⁶ Viz Newmark 57.

¹⁰⁷ Viz Levý 105.

¹⁰⁸ Levý 106.

¹⁰⁹ Viz Levý 107.

doslovně tedy „žádná kapitulace.“ Jelikož by však tento překlad zachoval anglickou strukturu spojení, jako řešení jsem zvolila překlad „Ne kapitulaci.“ Na tento moment dále v povídce navazuje Roy: **„I'd like to see a new slogan, SOME SURRENDER.“**¹¹⁰ Na tomto místě jsem opět místo doslovného překladu „(alespoň) nějaká kapitulace“ zvolila přirozenější českou kolokaci „částečná kapitulace,“ která je i jako název celé povídky čtenáři dobře srozumitelná, zároveň si však uchovává svou symbolizující funkci.

Symbolika a nepřímý odkaz na téma povídky jsou obsaženy i v názvu „Doprovodné příznaky“ – „More than just the Disease.“ V tomto případě jsem v překladu titul více přestylizovala stejně jako situaci v povídce, ze které vychází: **‘Watch that you don't suffer from more than just the disease.’**¹¹¹ – „Dávej si pozor, abys netrpěl ještě doprovodnými příznaky.“ Zachování přesného výrazu by v češtině působilo velmi nepřírozně až cize: „Dávej si pozor, abys netrpěl něčím víc, než je jenom ta nemoc.“ Lékařský termín „doprovodné příznaky“ je naopak ustálené a známé slovní spojení, ve funkci názvu povídky však neprozrazuje k jejímu tématu více než originální verze.

4.3.4 Překlad vlastních jmen

K této problematice Jiří Levý říká: „Vlastní jméno je možno přeložit, pokud má hodnotu jen významovou...“¹¹² V „Částečné kapitulaci“ se s vlastními jmény nesetkáváme, obě postavy zůstávají v příběhu anonymní, v „Doprovodných příznacích“ není vzhledem k tomu, že „křestní jména a příjmení bývají obvykle přenesena do cílového textu, a tak si zachovávají svou národní příslušnost,¹¹³“ nutné zabývat se překladem jmen chlapců (Neil a Michael), vyskytují se v ní však zaprvé přezdívky tří profesorů a zadruhé pak Michaelovo oslovení Neila „small Fry.“

Určitý člen „the“ použitý před jmény „Crow“ a „Moon“ indikuje, že se pravděpodobně jedná o přezdívky, nikoliv o příjmení. Volbu vhodného překladu však komplikuje absence bližšího kontextu – z pouhé jedné zmínky v textu nevyplývá dostatek informací, jak a proč tyto přezdívky vznikly:

¹¹⁰ Mac Lavery 124.

¹¹¹ Mac Lavery 50.

¹¹² Levý 74.

¹¹³ Newmark 214.

The Crow with his black gown and beaky nose, the Moon with his pallid round face, wee Hamish...¹¹⁴

Z dostupných informací jsem si odvodila, že vznik přezdívky „**the Crow**“ by bylo možné přičítat například oblibě profesora v černé barvě a jeho skobovitému nosu připomínajícímu zobák vrány či havrana. Vzhledem k tomu, že si chlapci vypráví, „koho nejvíc nesnášejí,“ nejsou přezdívky jako „Vrána“ nebo „Havran“ dostatečně pejorativní. Využila jsem tedy příbuznosti slov „crow“ a „crowbar“ – „sochor/páčidlo,“ které svým zahnutým tvarem také mohou připomínat křivý či skobovitý nos.

Ještě méně informací máme k dispozici u přezdívky „**the Moon**,“ u jejíhož nositele je nám znám pouze fakt, že má „bledý a kulatý obličej,“ evidentně připomínající Měsíc v úplňku. V češtině by hledání ekvivalentu, který by zachoval asociaci s Měsícem, bylo poměrně náročné, protože neznám označení, které by s ním bylo spojeno negativně. Naopak v angličtině slovo „moon“ může označovat „zmetka“ či expresivněji „hajzla,“ případně ve formě slovesa „to moon“ – „vystrkovat na někoho zadek.“¹¹⁵ V češtině existuje výraz „Měsíčan“ označující člověka z Měsíce, tedy z jiné planety, což vede k asociaci s někým, kdo je takzvaně „mimo,“ odtržený od reality, nepraktický nebo neschopný. „Bledý a kulatý obličej“ také může do jisté míry tuto představu vyvolávat. Výsledný překlad „the Moon“ jako „**Mimoň**“ se sice významově odchyluje od originálu, protože se však tyto přezdívky v textu dále neobjevují a nejsou pro příběh důležité, rozhodla jsem se preferovat spíše estetickou hodnotu díla a snahu, aby překlad na cílového čtenáře působil podobně jako na čtenáře originálního textu.¹¹⁶

V případě poslední přezdívky „**wee Hamish**“ se podle mého názoru již jedná o příjmení spojené s adjektivem „wee“ – „maličký, malinký,“ jako výsledný překlad jsem tedy zvolila „**prcek Hamish**.“

Ve dvou situacích v povídce Michael Neila oslovuje příjmením modifikovaným adjektivem: „**small Fry**.“¹¹⁷ Slovo „fry“ může znamenat také

¹¹⁴ Mac Lavery 41.

¹¹⁵ Urban Dictionary [online]. [cit. 2011-04-22]. Dostupné na: <<http://urbandictionary.com>>.

¹¹⁶ Viz Levý 53.

¹¹⁷ Mac Lavery 43, 46.

„rybí potěr¹¹⁸“, výraz, kterým je možné označit malé děti. V kombinaci s adjektivem „small“ dokonce vytváří výraz „moc malé zvíře, malý pán.“¹¹⁹ Překládat příjmení v celém textu by ale z již zmíněných důvodů nebylo na místě, vhodné by nebylo ani použít oslovení „potěře“ pouze v momentech, kdy se ve výchozím textu vyskytuje s adjektivem „small“, protože cílovému čtenáři by pravděpodobně tato spojitost unikla. Na druhou stranu účelem použití tohoto oslovení je jisté humorné zabarvení, Michael se svému příteli v přátelském duchu posmívá, proto by vynecháním expresivity vyjádřené adjektivem „small“ byl překlad ochuzen. Rozhodla jsem se tedy pro použití obecnějšího výrazu „mrňous.“

4.4 Gramatický aspekt překladu

4.4.1 Gramatická ekvivalence

Při překladu z angličtiny do češtiny se překladatel vždy setkává se specifickými komplikacemi danými rozdíly v těchto jazycích. Přestože se analýza tohoto překladu zaměřuje spíše na jeho lexikální rovinu, je na místě zmínit některé konkrétní jevy, které se v textu vyskytují. Kromě slovnědruhé transpozice, které je detailněji věnována následující podkapitola, se nejvýznamnější syntaktické změny týkaly větných konstrukcí, které jsou v češtině, která má volnější slovosled než angličtina, příznakové.¹²⁰ Jedná se především o takzvané „cleft“ a „pseudo-cleft sentences“ a pasivní konstrukce, které se ve výchozím textu vyskytují s vysokou frekvencí.

Jak již bylo řečeno, v češtině není vzhledem k jejímu volnějšímu slovosledu vhodné překládat „pseudo-cleft structures“ doslovně, neboť by mohlo ve větě dojít ke zkreslení důrazu. Ve většině případů jsem tedy volila volnější překlad takových konstrukcí:

¹¹⁸ Fronek 191.

¹¹⁹ Fronek 191.

¹²⁰ Viz Baker 137.

„Částečná kapitulace:“ **‘... and it’s what his mother wanted him to do.’**¹²¹ – „... navíc jeho matka chtěla, aby tohle studoval.“

‘What galls me the most is you were right.’¹²² – „Nejvíc mě štve, žeš měl pravdu.“

„Doprovodné příznaky:“ **This was a strange house he’d come to...**¹²³ - **Dům, ve kterém se ocitl, byl zvláštní...**

What Neil did not say was that his mother had cried...¹²⁴ - **Neil už ale neřekl, jak matka plakala...**

Na některých místech, kde je podle mého názoru příznakovost vhodné převést i do cílového textu, jsem však volila zachování formální stránky ve větší míře:

„Doprovodné příznaky:“ **Everybody except Neil had laughed and if there was one thing he couldn’t abide it was to be laughed at.**¹²⁵ – **Všichni kromě Neila se smáli. Jestli něco nesnášel, tak to bylo, když se mu smáli.**

At tea Michael spoke to him as if they were friends again and in bed that night it was Neil’s suggestion that they go for a swim.¹²⁶ – **U svačiny s ním Michael mluvil, jako by byli znova přátelé, a v noci v posteli to byl Neil, kdo navrhl, aby si šli zaplavat.**

Dalším rysem angličtiny je také frekventovanější použití pasiva, které je v češtině v beletristických textech výjimečné a používá se navíc spíše v případech, kdy se autor záměrně snaží vyhnout přímému vyjádření činitele.¹²⁷ V adekvátním

¹²¹ Mac Lavery 120.

¹²² Mac Lavery 121.

¹²³ Mac Lavery 40.

¹²⁴ Mac Lavery 41.

¹²⁵ Mac Lavery 41.

¹²⁶ Mac Lavery 51.

¹²⁷ Viz Knittlová 123.

překladu by tedy pasivní konstrukce měly být převedeny na aktivní, vzhledem k Mac Lavertyho stylu jsem se však na některých místech rozhodla pro částečné zachování pasiva:

**‘... Your mother has been known to cry if the subject is raised.’¹²⁸ –
„...O tvojí matce je známo, že při zmínce na tohle téma pláče.“**

V oblasti morfologie se komplikace mohou vyskytnout především tam, kde v jednom z jazyků chybí gramatická kategorie anebo je rozvinuta do větší míry či naopak.¹²⁹ Čeština například postrádá kategorii určenosti, tedy anglické neurčité členy, které je možné nahrazovat například neurčitými zájmeny jako „nějaký“ či „některý“, a určité členy, na místo kterých lze použít ukazovací zájmena. V případě ukazovacích zájmen je však nutné vyhnout se zbytečnému zdůraznění.¹³⁰ Proto jsem tohoto postupu nevyužila například v tomto případě:

Every so often Roy glances over his shoulder at the view but the old man strided on looking neither right nor left.¹³¹ – Roy občas koukne přes rameno na vyhlídku, ale starší muž kráčí dál a nedívá se napravo ani nalevo.

Typickou problematickou kategorií při převodu anglického textu do češtiny je kategorie vidu. „V češtině je v podstatě každé sloveso svou morfologickou strukturou buď dokonavé, nebo nedokonavé, kdežto v angličtině je pouze průběhový tvar příznakový v tom, že jím mluvčí děj aktualizuje, soustřeďuje pozornost na průběh děje, což je do jisté míry záležitost subjektivního pojetí mluvčího.“¹³² V některých případech záleží také na subjektivním rozhodnutí překladatele:

¹²⁸ Mac Laverty 122.

¹²⁹ Viz Knittlová 121.

¹³⁰ Viz Knittlová 121.

¹³¹ Mac Laverty 123.

¹³² Knittlová 122.

The old man shouts over the wind. ‘You could read registration plates in Carnmoney on a day like that.’¹³³ – Starší muž přes vítr křičí. „Za tohoto počasí jsou vidět poznávací značky aut u hřbitova v Carnmoney.“

V tomto případě lze uvažovat o použití obou variant, dokonavého i nedokonavého vidu. Dokonavý vid by komunikoval přímou řeč, v případě Mac Lavertyho se však může jednat spíše o úmysl dodat do textu jistý nádech poetična, proto jsem volila vid nedokonavý.

4.4.2 Slovnědruhá transpozice

Termínem slovnědruhá transpozice je označována gramatická změna vynucená odlišným jazykovým systémem.¹³⁴ Může být obligatorní či fakultativní a využívá se především v případech, kdy by přesný překlad byl sice gramaticky správný, ale těžkopádný.¹³⁵ Podle Petera Newmarka je tato transpozice překladatelem prováděna intuitivně.¹³⁶

V případě tohoto překladu se slovnědruhá transpozice týkala hlavně změny nominální struktury na verbální nebo nahrazování některých sloves adverbii:

‘I don’t want to see her. Anyway, in twenty years she’s hardly crossed my mind.’

Liar.¹³⁷

„Nechci ji vidět. Navíc jsem si na ni za dvacet let skoro nevzpomněl.“

„Nelži.“

‘I have to do it like this. Shaky hands.’¹³⁸ – „Musím to dělat takhle. Klepou se mi ruce.“

¹³³ Mac Laverty 123.

¹³⁴ Viz Knittlová 19.

¹³⁵ Viz Knittlová 20.

¹³⁶ Viz Newmark 88.

¹³⁷ Mac Laverty 118.

¹³⁸ Mac Laverty 124.

Nahrazování sloves adverbii se v obou povídkách týkalo vazby „keep + gerundium“ nebo „seem to:“

As he unpacked his case Neil kept hearing his mother's voice.¹³⁹ –
Když si Neil vybaloval kufr, pořád slyšel matčin hlas.

'... When she'd take me into town to get shoes or something I kept thinking...¹⁴⁰ – „Když jsme jeli do města třeba pro boty nebo tak, pořád jsem přemýšlel...“

When she really didn't feel like it there was only one excuse that seemed to work.¹⁴¹ – **Když se jí opravdu nechtělo, existovala zřejmě jediná výmluva, která zabírala.**

It seemed to be the answer.¹⁴² – **Tohle nejspíš bylo řešení.**

Změna větné struktury byla na místě i v tomto případě: **On the open grounds the birdsong changes from a blackbird to larks.**¹⁴³ Doslovné řešení by sice po gramatické stránce odpovídalo cílovému jazyku, znělo by však značně těžkopádně: „Na otevřeném prostranství se kosí píseň změní ve skřívání.“ Proto jsem konstrukci věty změnila na: **Na otevřeném prostranství začnou místo kosů zpívat skřívání.**

¹³⁹ Mac Lavery 40.

¹⁴⁰ Mac Lavery 126.

¹⁴¹ Mac Lavery 45.

¹⁴² Mac Lavery 125.

¹⁴³ Mac Lavery 120.

5 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit překlad povídek „More than just the Disease“ a „Some Surrender“ Bernarda Mac Lavertyho, který by byl adekvátní z hlediska sémantického, pragmatického, stylistického i funkčního. Při samotném překladu jsem vycházela ze zásad makropřístupu, především tedy zaměření na kulturní a lokální prostředí a reálie, a následně ze zásad mikropohledu, kdy jsem se věnovala jednotlivým gramatickým a lexikálním jevům.¹⁴⁴

V samotném překladu jsem se snažila docílit především jeho komunikativnosti – tedy jeho přirozenosti v cílovém jazyce.¹⁴⁵ K tomu jsem využívala různých překladatelských postupů jako jsou vnitřní vysvětlivky, obecné klasifikátory, kulturní substitute, adaptace či slovnědruhovú transpozice. Tato dílčí řešení jsem demonstrovala na příkladech z vlastního překladu. Při překladu i jeho komentáři jsem vycházela z publikací z oblasti translatologie a to především z *Umění překladu* Jiřího Levého a *Překladu a překládání* Dagmar Knittlové a kol., ze zahraničních publikací pak z *In Other Words: A Coursebook on Translation* Mony Bakerové a *A Textbook of Translation* Petera Newmarka. Pro medailonek autora jsem využila informací z jeho vlastních webových stránek a stránek BBC.

V literární analýze jsem představila Bernarda Mac Lavertyho a jeho autorský styl a konkrétní příklady, na kterých se projevuje ve vztahu k překládaným povídkám. Stručně jsem upozornila také na specifika převedení jeho stylu do češtiny.

Jako nejzajímavější se v překladu i jeho analýze ukázaly být geografické a kulturní reálie a slovní hříčky s nimi spojené, tudíž je kapitola o jejich převodu nejrozsáhlejší. Další dvě kapitoly analýzy překladu se v menší míře zabývají stylistickou a gramatickou stránkou překladu a to spíše s ohledem na běžné jevy a komplikace spojené s překladem z angličtiny do češtiny.

¹⁴⁴ Viz Knittlová 27.

¹⁴⁵ Viz Knittlová 62.

6 SUMMARY

The aim of this bachelor thesis was an adequate translation of two short stories by Bernard Mac Laverty “More than just the Disease“ and “Some Surrender.“ The first part consists of the translation, the second part is dedicated to the author and his work including difficulties in the interpretation and his specific writing style. The third part is focused on the analysis of the translation, especially on its lexical aspect, then to its stylistic and grammatical aspects.

Bernard Mac Laverty is an author from Northern Ireland whose work is unfamiliar to Czech readers, none of his novels or short stories have been translated into Czech. Mac Laverty’s origin (he was born in Belfast, then moved with his family to Scotland) represents a major influence in his writing – the prevailing theme is the Irish religious and political conflict that may be quite incomprehensible for Czech readers. In some cases he also employs autobiographical elements.

By his narrative technique Mac Laverty leaves a lot of information unsaid, thereby complicating the interpretation of his texts. The short story “Some Surrender“ is based mainly on dialogues which require an adequate transition of the information they contain.

The themes of the first translated short story “More than just the Disease“ are isolation, inability to adapt in a new environment and different expectations that are marked also by something “more than just the disease“ – this is the problem of Neil, approximately a twelve year old boy and the main character of the story. The short story “Some Surrender“ deals with a complicated relationship between father and son, with the Irish political-religious conflict in the background. In accordance with Mac Laverty’s style, both short stories leave the reader enough space for his or her own interpretation of the text.

Regarding the formal style, Mac Laverty can be considered a minimalistic writer – his syntax is not complicated, even austere. However, to preserve the author’s style in all details was not possible due to the different characteristics of English and Czech. A typical aspect of Mac Laverty’s style is also usage of unusual verbs to communicate direct speech that do not correspond with linguistics standards of Czech, nor with the standards of English.

A part of the stylistic aspect of the translation consists of words in italics, the graphical emphasis in the original texts. Considering that the Czech language has different means to communicate the emphasis, the parts of the text in italics needed to be transferred in a manner that meets the Czech standards. Another phenomenon in belletristic English texts is repetition of lexical items, especially of the communicative verb “to say,” which is considered to be stylistically incorrect in Czech, therefore some of the lexical items were substituted for various Czech synonyms. The English and Czech differ also in the communication of expressivity and emotionality, hence in some cases I decided to use colloquial language and expressions. The problem of expressivity also includes the use of interjections that is different in both languages.

The lexical aspect of the translation represents the major part of the analysis since the source text, the short story “Some Surrender“ in particular, contains a substantial amount of geographical and cultural concepts not quite common in the Czech environment. Therefore, the main part of the lexical analysis is based on translation of these concepts and the plays of words that are created upon them as these facts need to be explained to the target reader. In the translation of the geographical and cultural concepts I used various procedures – usage of general classifiers, generalization or usage of „cultural-free words¹⁴⁶“ instead of a specific terms related to the local setting of the story. A question to consider was also whether to use Czech transcription of geographical names or preserve their English form. In the short story “More than just the Disease“ I even decided to use so called cultural substitution and change a reference to an American actor Steve McQueen to a reference to another actor, more familiar to the Czech reader, Paul Newman. In the above mentioned short story I chose this approach also in the case of the game “boules“ and a term proceeding from cricket „l.b.w.“ Both games have no tradition in the Czech environment. A more common game than boules is “pétanque,“ a kind of boules that only slightly differs and has become popular over the recent years in our country, therefore it provides a similar effect to the target reader. To create a similar effect to the target reader was also the aim of the substitution of “l.b.w.“ for “jeden kratší.“ The cricket terminology, nor the game itself is much known but a complete substitution of the

¹⁴⁶ Newmark 83.

cricket for another sport with a certain tradition in the Czech environment was not possible due to the requirement of cultural specificity preservation,¹⁴⁷ hence I decided to change the term “l.b.w.,” meaning “leg before wicket,” a complicated cricket rule, to “jeden kratší,” another term from the cricket terminology but more understandable for the Czech reader.

In the terms of word plays, both short stories offer two especially interesting moments. In “More than just the Disease“ it concerns a play of words based on phonetic similarity between words “foundationers,” “fundies“ and “fundaments.“ A transfer into Czech with form preservation would be impossible as the words with the same meaning (“foundationers“ – students who receive financial support; “fundaments“ – buttocks) have a different sound form. Hence, it was necessary to find an equivalent that would be able to communicate the meaning of this word play, although the form had to be changed.

A similar case can be found in “Some Surrender.“ Here, the word play with the concepts “taigs“ and “Fenians“ is closely connected with the culture and history unknown to the Czech reader. The main problem consists in the lack of experience of an extensive religious conflict. In the original text, the word play focuses on the word “taigs“ meaning a pejorative name for Catholics that it typically used by Irish Protestants. Since the etymology of this word is also included, any Czech variation of abusing terms with religious overtones would not be adequate, therefore an adaptation of the dialogue was needed. I transferred the emphasis from “taigs“ to “Fenians,“ a term referring to republicans or Catholics but also to members of Irish king’s guard who apart from being warriors were also required to have an artistic talent, and then created a word play with different form but similar meaning.

The same chapter deals with idiomatic structures. Their translation depends on the degree of their correspondence between two languages. In this translation we can find both idioms that have similar meaning and form, or similar meaning but different form. In some cases a match between two expressions cannot be found – for these idioms I chose the method of paraphrase. However, this solution leads to a certain loss of the idiomatic meaning compensated for by

¹⁴⁷ Viz Levý 80.

the usage of a more idiomatic expression where the author of the source text used an idiom-free structure and where the target language allows such a change.

As the titles of the short stories proceed from a specific context of the texts, their translation had to be adapted to this context. Both the titles are allusive, they have a “figurative relationship to the topic¹⁴⁸” and in the translation, I tried to preserve their allusiveness.

In these two short stories, it was not necessary to deal with the translation of the first names of the characters – father and son in “Some Surrender” are nameless, in “More than just the Disease” the names “Neil” and “Michael” do not require translation, however, in the same short story there appear nicknames of three teachers and Michael uses a specific name to address Neil. Despite the lack of information resulting from the context I attempted to find an adequate translation for the nicknames “the Crow,” “the Moon” and “wee Hamish.” The final decision to translate Neil’s surname pre-modified by adjective “small” is based on the possible meanings of the word “fry” itself and in combination with the adjective.

The last part of the analysis is dedicated to the grammatical aspect of the translation. As I have already mentioned, Mac Laverty’s writing style is rather minimalistic and its strength lies in interpretation, geographical, historical and cultural allusions and word plays, therefore the original text is more interesting from the lexical perspective, and the grammatical part of the translation is less extensive. It is focused especially on syntax, particularly on the shift of transpositions and the translation of so called “cleft” and “pseudo-cleft structures” that are less marked constructions in English than in languages with free word-order such as Czech.

¹⁴⁸ Newmark 57.

7 ANOTACE/ANNOTATION

Autor: Jana Černá

Katedra a fakulta: Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Překlad povídek „More than just the Disease“ a „Some Surrender“ Bernarda Mac Lavertyho

Vedoucí: Mgr. Robert Hýsek

Počet stran: 59

Počet znaků: 102 027

Přílohy: 1 CD, 1 kopie originálního textu povídek „More than just the Disease“ a „Some Surrender“

Klíčová slova: překlad, Bernard Mac Laverty, stylistický aspekt překlad, lexikální aspekt překladu, gramatický aspekt překladu, zeměpisné a kulturní reálie, slovní hříčky, autorský styl

Jazyk práce: čeština

Charakteristika: Cílem této práce je překlad dvou povídek severoirského autora Bernarda Mac Lavertyho „More than just the Disease“ a „Some Surrender“ a jeho následná analýza. Analýza překladu zahrnuje jeho stylistický, lexikální a gramatický aspekt. Důraz je kladen především na převod geografických a kulturních reálií a slovních hříček.

Author: Jana Černá

Department and Faculty: Department of English and American Studies, Philosophical Faculty, University of Palacký, Olomouc

Title: The translation of short stories “More than just the Disease“ by Bernard Mac Laverty and its analysis

Advisor: Mgr. Robert Hýsek

Number of pages: 59

Number of signs: 102 027

Appendices: 1 CD, 1 copy of the original text of short stories “More than just the Disease“ and “Some Surrender.“

Key words: translation, Bernard Mac Laverty, stylistical aspect, lexical aspect, grammatical aspect, geographical and cultural concepts, word plays, writing style

Language: Czech

Characteristics: The aim of this thesis in translation of short stories “More than just the Disease“ and “Some Surrender“ by Northern Irish author Bernard Mac Laverty and its analysis. The analysis consists of the stylistical, lexical and grammatical aspects of the translation. It is focused especially on the translation of geographical and cultural concepts and word plays.

8 ZDROJE

BAKER, Mona. *In Other Words: A coursebook on translation*. London : Routledge, 1992. 304 s.

ČERVENÁ, Vlasta, et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha : Academia, 2005. 647 s.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha : Academia, 1994. 673 s.

HLAVSA, Zdeněk, et al. *Pravidla českého pravopisu*. Praha : Academia, 2005. 391 s.

FRONEK, Josef. *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. Brno : Leda, 2005. 1277 s.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 291 s.

KRAUS, Jiří, et al. *Slovník cizích slov*. Praha : Academia, 2006. 879 s.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. Praha : Československý spisovatel, 1963. 283 s.

MAC LAVERTY, Bernard. *The Great Profundo and Other Stories*. London : Vintage, 1997. 143 s.

MOODY, Theodore W.; MARTIN, Francis X. *Dějiny Irska*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 417 s.

NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. New York : Prentice-Hall, 1988. 364 s.

Http://www.babynamesofireland.com : Information, meanings, pronunciation and Online Store [online]. c.2011 [cit. 2011-03-12]. Baby names of Ireland. Dostupné z WWW: <<http://www.babynamesofireland.com>>.

Http://www.bbc.co.uk [online]. c2011 [cit. 2011-03-02]. BBC Home. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.co.uk>>.

Http://www.bernardmaclaverty.com/ [online]. 2007 [cit. 2011-03-02]. Bernard Mac Laverty. Dostupné z WWW: <<http://www.bernardmaclaverty.com/>>.

Http://www.czechcricket.cz [online]. 2009 [cit. 2011-03-02]. Czech Cricket Union. Dostupné z WWW: <<http://www.czechcricket.cz/>>.

Http://prirucka.ujc.cas.cz/ [online]. c2008 [cit. 2011-04-04]. Internetová jazyková příručka. Dostupné z WWW: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

Http://www.urbandictionary.com [online]. c2011 [cit. 2011-03-12]. Urban Dictionary. Dostupné z WWW: <<http://www.urbandictionary.com/>>.